

REPUBLIKA HRVATSKA
SPLITSKO-DALMATINSKA ŽUPANIJA
GRAD KAŠTELA

Upravni odjel za pravne i kadrovske poslove,
društvene djelatnosti, branitelje i mlade

KLASA: 612-01/12-01/09
URBROJ: 2134/01-04/1-12-2
Kaštel Sućurac, 11.10.2012. god.

GRADONAČELNIKU

PREDMET: Nacrt Strategije kulturnog razvoja Grada Kaštela
- rasprava

NADLEŽNOST: Gradsko vijeće

PRAVNI OSNOV: Zakon o kulturnim vijećima (Narodne novine br. 48/04)

NOSITELJ IZRADE: Kulturno vijeće Grada Kaštela

IZVJESTITELJ: Joško Grgin, član Kulturnog vijeća

REPUBLIKA HRVATSKA
SPLITSKO-DALMATINSKA ŽUPANIJA
GRAD KAŠTELA
Gradonačelnik

KLASA: 022-06/12-01/05
URBROJ: 2134/01-1/1-12-224
K.Sučurac, 11. listopada 2012.

Na članka 58. Statuta Grada Kaštela ("Službeni glasnik Grada Kaštela", broj 9/09 i 8/11)
Gradonačelnik donosi

Zaključak

1. Nacrt Strategije kulturnog razvoja grada Kaštela prosljeđuje se Gradskom vijeću na raspravu.
2. Izvjestitelj na sjednici Gradskog vijeća je Joško Grgin, član Kulturnog vijeća Grada Kaštela.

Gradonačelnik
Josip Berket

Dostaviti:

1. Predsjednik Gradskog vijeća
2. Upravni odjel za pravne i kadrovske poslove, društvene djelatnosti, branitelje i mlade
3. Spis predmeta

strategija kulturnog razvoja

Grada Kaštela

Kaštela, 2012.

S A D R Ź A J:

STRATEGIJOM DO KULTURNOG NAPRETKA (str. 3)

KULTURNO ODRŽIVI RAZVITAK (str 4.)

KULTURA JE I SREDSTVO I CILJ (str. 5)

PRETPOSTAVKE KULTURNOG RAZVITKA (str. 7)
PROŠIRENJE OPSEGA ZNAČENJA KULTURE (str. 8)
KULTURNI RAZVITAK U SVIM SMJEROVIMA (str. 8)
POŽELJNI UČINCI STRATEGIJE (str. 8)
OPĆI CILJEVI KULTURNE POLITIKE GRADA KAŠTELA (str. 8)
KULTURNI RAZVITAK (str. 9)
LEGISLATIVA (str. 10)
FINANCIRANJE (str. 11)
UPRAVLJANJE KULTUROM (str. 11)
PARTICIPACIJA U KULTURNOM ŽIVOTU (str. 12)
UMJETNIČKO OBRAZOVANJE (str. 13)
UMJETNOST I KULTURNE INDUSTRIJE (str. 14)
<ul style="list-style-type: none"> • Knjiga i nakladništvo (str. 15) • Likovna umjetnost (str. 15) • Glazbena umjetnost (str. 16) • Scenska umjetnost (str. 16) • Kulturna baština (str. 17) • Spomenička baština (str. 18) • Tradicijska kultura (str. 19)
KULTURNA SURADNJA (str. 20)
<ul style="list-style-type: none"> • Suradnja kulture s drugim sektorima razvitka (str. 21)
KULTURNI TURIZAM (str. 21)
NOVE KOMUNIKACIJSKE TEHNOLOGIJE U KULTURI (str. 22)
<ul style="list-style-type: none"> • Književnost i nakladništvo (str. 22) • Likovna umjetnost (str. 22) • Glazbena umjetnost (str. 22) • Scenska umjetnost (str. 23) • Kulturna politika (str. 23)
KULTURNI MENADŽMENT (str. 23)
CILJ I INSTRUMENTI PROMJENA (str. 24)
Dokumenti (str. 25)

STRATEGIJOM DO KULTURNOG NAPRETKA

Kultura u Kaštelima nije nipošto sinonim sredine, vjere ili tradicije; ona ima i različite lokalne, ne samo dijalektalne, nego i kulturološke, i etničke, i internacionalne komunikacijske, multikulturalne temelje.

Različitosti ne satiru jedinstvo kulturnog identiteta nego ga obogaćuju, a kroz povijest kaštelanska kultura ima veoma značajno mjesto, često ističući svoj "zapadnjački" karakter.

Kad su u pitanju estetske orijentacije, kaštelanska kultura mora se osloboditi političkog nadzora stvorenog na navikama prošlosti, a primjetnog do današnjih dana.

U kratkom posljednjem dvadesetpetogodišnjem razdoblju kultura u Kaštelima djelovala je u dva suprotna državna i društvena oblika koja su se mijenjala ratom: od jugoslavenskog (multinacionalnog), jednostranačkog, do hrvatskog (nacionalnog), višestranačkog u 90-im. U tom razdoblju izmijenjeni su kako formalni i stvarni prostorni okviri kaštelanske kulture, tako i njezini unutrašnji politički i vrijednosni odnosi.

Politički program promjena novog milenija u kulturi je, barem konceptualno, bitno izmijenio reducirano utilitarna shvaćanja o poželjnim odnosima kulture i društva: on je polazio od ideje da samo slobodan, neovisan odnos kulturnih djelatnosti i umjetnosti spram društva, odnos lišen političkih i ideoloških zahtjeva, omogućuje razvitak njihovih autonomnih vrijednosti, a samo takvim nekrivotvorenim vrijednostima kultura i umjetnost istinski doprinose ukupnom razvitku.

To kulturno oslobađanje ne smije biti samo spontano, nego i poticano.

Kako, dakle, pri punom poštivanju onoga što jednom riječju možemo nazvati orijentacijom prema autonomnosti kulture govoriti o kulturnoj politici u kontekstu strategije kulturnog razvitka?

To je pitanje koje, na jednoj strani, stavlja metodologiju izrade kulturne strategije u osobit položaj u kojem sama zaštita i afirmacija stvaralaštva postaju vrijednosti značajnije od propisivanja smjera i rješenja za kulturno stvaralaštvo. Strategiju je prvenstveno moguće postaviti smjerom planiranja u ambijentu afirmacije stručnog i javnog odlučivanja.

Ako se kulturna slika Kaštela danas može ocijeniti kao konzervativna, idejno zatvorena, treba je izmijeniti prema modernoj; ako se zapostavljaju alternativna kultura i kultura mladih, treba ih prepoznati i potaknuti; ako se odlučivanje u kulturi drži nejavnim i netransparentnim, treba ga učiniti javnim i transparentnim; ako kultura nema dovoljno sredstava za programske djelatnosti, zaštitu kulturne baštine, obnovu kulturne infrastrukture i dr., trebat će namaknuti dodatna sredstva...

Mnogo toga zaista je moguće postići samom političkom voljom i mnogo toga zaista treba učiniti u prvim godinama rada. U posljednje vrijeme naglo se probijaju nove kulturne aktivnosti, grupe, pojedinci koji označavaju nove kulturne senzibilitete; potrebno je širom otvoriti vrata za kulturni razvitak i kulturu mladih; potrebno je odmah početi sve odluke javno objavljivati na web stranicama, tisku i ostalim medijima.

Napokon, u vremenu restrikcija proračunskih sredstava, ne smije se olako dopuštati pad proračunskih sredstava namijenjenih kulturi pod izlikom da je tu to najlakše napraviti jer ne smijemo zaboraviti da je **KULTURA TEMELJ CIVILIZACIJE**, a samo kulturni čovjek je **DOBAR, POŠTEN, MARLJIV i DRUŠTVENO UZORAN**.

Sve takve i slične iskorake moguće je osigurati novom političkom voljom. Ali sve, ili barem najvažnije, strukturalne iskorake nove kulturne politike potrebno je osigurati od političke volje, ako ona donosi arbitarnost, nekompetentnost, povlašćivanja ili podvlašćivanja. Ako se vrednovanje u kulturi ocjenjivalo stranačkim, to ne znači da promjenom vlasti jedne stranke ono treba biti pod pritiskom vlasti druge stranke; ako se povlašćivalo jedne to ne znači da nakon političke promjene treba povlašćivati druge.

Rješavanje takvih i sličnih pitanja čini sam sadržaj strukturalnih reformi koje idu u dva smjera: prema autonomnosti odlučivanja u kulturi i prema autonomnosti financiranja kulture.

Zakon o kulturnim vijećima koji je donesen u Saboru 2001. te koji predviđa suodlučivanje u kulturi, tako da odluke kulturne politike donose predstavnici raznih kulturnih struktura za pojedina područja kulture, vjerojatno je do sada najveći iskorak u smjeru razvitka autonomnosti kulture, jačanja ovlasti i odgovornosti samih kulturnih djelatnika te razvijanja društvenih sposobnosti prema funkcijama upravljanja u kulturi. Ingerencije kulturnih vijeća koje se odnose ne samo na prijedloge razdiobe proračunskih sredstava prema kulturnim korisnicima nego i na određivanje kulturnih preferencija, dakle idu cijelim poljem ranijih ovlasti uprave, za pretpostaviti je, u kombinaciji s transparentnošću odlučivanja pred licem javnosti, otvaraju povijesno nove odnose kulture i Grada u korist one nezavisnosti kulture koja nije lišena društvenih odgovornosti, ali je oslobođena onih stega koje falsificiraju njene vrijednosti od političke podčinjenosti do klijentelističke ovisnosti.

Naposljetku, ali prije svega, stoji ljudski faktor. Kulturna samosvijest, ali napose kulturna edukacija, management, kulturna komunikacija i interdisciplinarnost, intenzivna suradnja i razmjena, stoje među naslovima započete ali još nedovoljno ispisane knjige razvoja kulture ovoga grada. Nju dakako ne piše samo Vijeće nego društvo u cjelini, strukovne i interesne kulturne udruge, pojedinci i umjetničke i kulturne organizacije, knjižnice, muzeji, galerije, arhivi, školske ustanove...

Ljude treba organizirati i pokazati im put prema jednom određenom, višem zamišljenom cilju. Ali ono što zaista možemo to je otvaranje prostora za stvaralaštvo i razvitak. U ovoj kulturnoj politici mi to vidimo ponajprije u jačanju svih oblika autonomnosti kulture, čemu prilagođavamo i zorne instrumente kulturne politike.

KULTURNO ODRŽIVI RAZVITAK

Tek bi javna rasprava o Strategiji kulturnog razvitka trebala donijeti više glasova struke, kao i tekuće kulturne politike, te tako pridonijeti izradi pouzdanije strategije.

Potrebno je uskladiti dva temeljna strategijska interesa. Prvi je održavanje i razvitak postojećih djelatnosti i potreba u kulturnom sektoru, uključujući i neka veća ulaganja, a drugi međusektorska suradnja i razvoj. Taj je interes u nas nov i u duhu je suvremenog razvitka u zapadnim zemljama. No našu inačicu takva razvitka tek treba izgraditi kako bi se odgovorilo na pitanje: Što je zajedničko kulturnom i drugim oblicima razvitka?

Zato baratamo užim i širim značenjem kulture. Prvo nazivamo "kultura-cilj", a drugo "kultura-sredstvo". Shvatili smo ih, kao i kulturu općenito, kao dinamična i razvojna značenja i nastojali ih međusobno povezati. Strogo odvajanje kulture zbog kulture, na jednoj, i kulture radi ekonomskih i političkih ciljeva, na drugoj strani, vodi u slijepu ulicu.

Valjalo bi na više mjesta izbrisati granicu između elitne, tradicijske i masovne kulture te načiniti prohodne putove od umjetničkih djela, ponajprije domaće proizvodnje, te najvrednijih oblika tradicijske pučke kulture, do najšire publike. Tako bi jednom moglo nastati novo pravilo od onog što je danas još iznimka, naime da masovna proizvodnja i popularnost djela nemaju tek komercijalan značaj i da se zarada od sve većeg zanimanja za kvalitetne proizvode kulture reinvestira u kulturni razvitak.

Pri postizanju toga cilja prvorazrednu ulogu ima umjetničko i kulturno obrazovanje u školama i medijima. Također valja iznaći mnogo drugih načina, didaktičnih i zabavnih u isti mah, da se kvalitetna djela učine zanimljivima i dostupnima što većem broju ljudi. No, cilj kulturnog razvitka nije tek podizanje potrošačkog ukusa stanovnika, nego i drugih potreba i vrijednosti, konačno kvaliteta cjelokupne sredine, svega što stvara dojam o Kaštelima iznutra i izvana.

Da bismo je mogli ponuditi drugima, sliku o sebi moramo graditi kao iskren odraz vlastita bića. Kulturu ne bi valjalo predstavljati jedino kroz koncerte i izložbe, posjete muzejima, prodaju suvenira ili razgledavanja starih dijelova grada. Kultura se predstavlja i izgledom sredine koja privlači prijatelje i partnere, a otjeruje špekulante.

Razvojni pomak i promjena nisu, dakako, interes i obveza jedino kulturnog, nego i drugih sektora. U radu na cjelokupnoj strategiji razvitka treba naći dodirne točke među različitim strategijskim zamislima o razvitku Kaštela pa se treba zalagati za konvergenciju prema zajedničkom cilju. To je "održivi razvitak".

Održivi razvitak u kulturnom smislu razumijemo kao razvitak ljudskih interesa i djelovanja koji potiču užitak u (starim i novostvorenim, materijalnim i nematerijalnim) vrijednostima koje putem umjetnosti, znanosti, obrazovanja te kulturnih igara i običaja stimuliraju privlačnost među ljudima.

Neki primjeri, koje želimo posebno istaknuti, mogu otvoriti put prema koncipiranju konkretnijih oblika održivoga razvitka:

- Racionalnije ulagati i koristiti u prilično velik broj prostora u vlasništvu Grada.
- Zainteresirati domaće i strane posjetitelje za lokalni život kako putem predstavljanja tradicijskih kulturnih običaja tako i razgovorom i druženjem s domaćinima da bi se upoznale i lošije strane njihova

života: način da se razumije autentična sredina i možda potaknu ideje i inicijative za pomoć i ulaganja, a dovoljna je katkada i riječ potpore.

- Promišljeno povezivati kulturno profesionalno, amatersko i alternativno djelovanje: prvo osigurava kvalitetniju kreaciju, drugo široku participaciju, a treće neobičnu interpretaciju i izbor mjesta što privlači pozornost većeg broja ljudi.
- Stručnjaci bi laicima trebali prenositi smisao vrijednosti umjetničkih djela i znanstvenih spoznaja na jednostavan, što neposredniji i zanimljiviji način, kako bi se pobudilo zanimanje za kulturu i stvorio dojam da to nisu vrijednosti namijenjene tek odabranima nego čitavoj sredini.
- Povratiti dostojanstvo i vrijednost ljudskom radu i komunikaciji dokazivanjem da su specijalistička znanja i novi izumi dodane vrijednosti namijenjene povećavanju vrijednosti proizvoda koje ljudi proizvode ili upotrebljavaju, kao i sposobnosti da sudjeluju u životu zajednice.

Zbog svega toga kulturni razvitak ne može se uklopiti u linearne vizije razvitka, bilo u progresističkom (rast, ekspanzija i sl.), bilo u suprotnom, fundamentalističkom smislu (povratak korijenima, izolacionizam i sl.). I postojeći korpus teorija i politika modernizacije pretežno se temelji na linearnim pretpostavkama. Obično se pretpostavlja da ekonomski rast i politička demokratizacija (prema zapadnim uzorima) te rast životnog standarda povećava zanimanje za umjetnost i druge proizvode kulture, za životnu sredinu, za postmaterijalističke vrijednosti itd. Istraživanja pokazuju da su takve pretpostavke odveć pojednostavljene i prilično pogrešne.

No, u tu temu zasad ne možemo ulaziti. Želimo samo istaknuti da je u izgradnji pouzdane strategijske vizije Kaštela vrijednost komparativnih iskustava razmjerno manja od vrijednosti vlastitih iskustava.

KULTURA JE I SREDSTVO I CILJ

Razlog što pristup započinjemo pojmom kulture jest i teorijski i banalan. Teorijski razlog proizlazi iz potrebe za orijentacijom u moru značenja kulture. Banalan razlog tiče se shvaćanja mnogih ljudi, uključujući i nemali broj stručnjaka iz drugih područja. Radi se o staroj predrasudi da "narod ima vlast kakvu zaslužuje", da je društvo razvojno neuspješno jer su ljudi skloni korupciji, neradu i prečacima do cilja. Kao svaka predrasuda, i ta odražava dio stvarnosti a ostalo prešućuje. U kulturi i društvu, odnosno narodu, ima nevaljalog kao i valjalog. Shvaćamo li kulturu samo na temelju loših primjera, unaprijed smo joj oduzeli šansu. Takvom špekulacijom rado se služe upravo vlasti i saveznici korumpiranih stanja u interesu perpetuiranja postojećeg stanja. Kultura je, kao i svaka druga zbilja, nejedinstvena i proturječna, a njezino je shvaćanje u biti projektivno. Pojam prije govori o tome kako bi nešto trebalo izgledati, kako to zamišljamo, nego što zrcali trajno stanje stvari. Kaštelima bi ponajmanje odgovaralo shvaćanje kulture kao nepromjenjivog uzroka lošeg postojećeg stanja. Zato pojmu kulture valja vratiti dostojanstvo i dinamičan sadržaj.

Pojam kultura znači:

- a) opći proces civilizacije u smislu samouzdizanja i obrazovanja,
- b) vjerovanje, praksu i način života koji razlikuje neku skupinu ili neko društvo od drugih, kao i društvene slojeve, podskupine mladih, profesije itd.,
- c) djela i praksu intelektualne, osobito umjetničke aktivnosti.

To je rezultat dosadašnjeg razvitka i diferencijacije znanja, rada i ustanova. Kulturno vijeće grada Kaštela nije, naravno, "antropološko vijeće", ne treba se baviti kulturom u značenju "svega što je čovjek stvorio". No strategija kulturnog razvitka trebala bi razabrati neki smisao između onoga što se stvara u suženom sektoru kulture i svega što se stvara izvan toga. Ima li kulturni razvitak još ikakve veze s ostalim razvitkom, osim zajedničke gradske blagajne i nekog osjećaja pripadnosti istoj zajednici?

Danas se kulturni utjecaj širi gospodarskim putem, ekspanzijom kulturnih industrija. One populariziraju pretežno masovnu kulturu, prije svega američku. Podaci o globalnoj telekomunikacijskoj infrastrukturi i korporacijama, upotrebi jezika i smjeru prevođenja knjiga, radijskoj, glazbenoj i filmskoj industriji, televizijskoj produkciji - pokazuju da samo nekoliko zemalja donekle drži korak sa SAD-om u osvajanju novog oblika kulturne moći. Vlasništvo unutar privatnih multinacionalnih korporacija uglavnom je u rukama američkih, britanskih, njemačkih, francuskih, nizozemskih, australskih i japanskih korporacija. Kulturne elite tih zemalja iskoristile su nove tehnologije i uključile se u izradu sadržaja za poslovne informacijske sustave i komercijaliziranu popularnu kulturu.

Elitna i popularna kultura manjih naroda i manje razvijenih društava time je dvostruko pogođena. Umjetnici, osobito znanstvenici, teško mogu steći visok ugled u svojoj sredini ako ga nisu prethodno potvrdili vani, u visokim kulturama i informacijskim tržištima razvijenih sredina. Domaće referencije nisu prestižne, to više što uloga visoke kulture u tim sredinama nakon stjecanja nacionalne nezavisnosti ostaje nejasna, dok je veza s kulturnim tržištem nerazvijena i nepouzdana, a među kulturnom elitom često i nepoželjna. Posljedica je zatvorenost u institucije pod zaštitom države/grada, te nesigurnost i nedostatak samopouzdanja.

Često se iskazi inferiornosti smjenjuju s nespretnim pokušajima samoafirmacije i samoveličanja. Domaća popularna tradicijska kultura povlači se zbog sličnih razloga i uzmiče pred naletom obrazaca i zvijezda masovne, pretežno američke, kulture Zapada. Intelektualni odgovori javljaju se u znaku osporavanja univerzalističkih kanona zapadne kulture, zalaganja za kulturni relativizam i odbacivanja tehnološke supremacije u umjetnosti.

Drugo značenje kulture, zapravo prvorazredno, govori o nezavisnosti stvaralačkih vrijednosti. Da bismo lakše razložili razvojne dvojbe kulture, nazovimo jedno shvaćanje "kultura-sredstvo" a drugo "kultura-cilj".

Kultura-sredstvo način je da se kulturnim djelovanjem, od samoobrazovanja preko izgradnje vlastitog identiteta do proizvoda visoke i popularne kulture, postignu drugi korisni ciljevi kao najvažniji: politički i ekonomski.

Razvijene kulturne sredine danas su najviše uspjele razviti instrumentalnu kulturu u gospodarstvu putem brendiranja jakih, prepoznatljivih i originalnih kulturnih proizvoda.

Shvaćanje o zasebnosti i nesvodivosti kulturnih vrijednosti jedan je od izraza kulture-cilja, a to upućuje na njezine prednosti i nedostatke. Za razliku od kulture-sredstva, tu su izvankulturni ciljevi manje važni ili nevažni. Središnja je težnja prema "bezinteresnom sviđanju", užitku u umjetničkom djelu, larpurlartizmu ili čistom znanju. U pučkoj kulturi tome odgovaraju hobiji, najčešće u obliku kulturnog amaterizma, provođenje slobodnog vremena u nekom tradicijski stiliziranom obliku, npr. karnevalima i vjerskim svetkovinama.

U kulturi-cilju preorijentacija na druge ciljeve smatra se nedostojnom poziva u kulturi. Na takove pokušaje gleda se kao na uljeze, čak i kada službeno predstavljaju kulturu. Što je veći broj umjetnika i kulturnih radnika koji su ušli u strukture moći, više se nedaća i problema pojavljuje u njihovim područjima umjetnosti i kulture". Kultura-cilj je manjinska kultura: od organizacija alternativnih izražaja, čiji je najveći zahtjev kulturna autonomija, preko dijelova akademskih zajednica nezainteresiranih za poslovnu ili političku karijeru, do psihodeličkih subkultura mladih čiji sudionici najčešće traže samo to da ih se ostavi na miru.

Takva kultura ima razvojnu logiku koja se izražava u umjetničkim stilovima, pravcima u povijesti filozofije i znanosti, stilskim obrascima narodne umjetnosti, subkulturnim stilovima mladih itd. Sudionici kulture-cilja traže od institucija podršku i razumijevanje za ono što rade, premda su njihove ideje i djelovanje većini često nezanimljivi ili neprihvatljivi. Njihove vrijednosti ne mogu se prevesti, barem ne jednostavno i bez rizika vulgariziranja, na jezik kojem kulturne vrijednosti ništa ne znače. Ali se zato od Grada traži da utvrdi pouzdane kriterije koji razlučuju ono što nema cijenu i tvori dio lokalnog identiteta i prestiža i ono što takvu kvalitetu ne posjeduje, što pripada svijetu kulture-sredstva i dijeli njegovu komercijalnu ili političku sudbinu.

U čemu su prednosti i nedostaci jednog i drugog načina postojanja kulture? Kultura-sredstvo probitačan je način uklapanja kulture u druge sektore, ali nosi rizik izjednačavanja upotrebne i razmjenske vrijednosti, istine i propagandne poruke. Kultura-cilj čuva izvorne vrijednosti umjetnosti i kulturne tradicije, ali teži samozatvaranju, često i autoritarnosti i klanskim podjelama, što je još više udaljava od drugih. Osobito u uvjetima niske umjetničke i općenito kulturne obrazovanosti stanovništva, ona ovisi isključivo o institucionalnom nadzoru i zaštiti.

To samo po sebi - uz dva međuzavisna uvjeta - ne bi bio problem. Prvo, gradska sredstva za kulturu trebala bi neprestano rasti. Drugo, broj kandidata za ta sredstva ne bi se smio povećavati. Naravno, takva su očekivanja danas nerealna. Međutim, pretvaranje kulture-cilja u kulturu-sredstvo, guranje na otvoreno tržište u uvjetima kada ono pokazuje slab interes za proizvode proizašle iz kulture-cilja dovodi ili do prenamjene kulturnih prostora i aktivnosti ili do njihova zatvaranja.

Valja također istaknuti da u kulturi-sredstvu, kao i ostaloj proizvodnji za tržište, ima sudionika, premda još uvijek rijetkih, kojima su vrijednosti kulture-cilja u prvom planu, koji dio zarade ulažu u kulturne

ustanove ili sveučilišta - kao mecene, donatori, sponzori, partneri, itd. Njihov broj valja što je moguće više povećavati - zagovaranjem i promicanjem kulturnih vrijednosti i razvitka na obostranu korist, u korist kulture-cilja i u korist poduzetničkog kapitala.

Iz tih razloga oba načina postojanja kulture razumijemo kao nedovršene projekte, a kulturu kao skup vrijednosti koji se u ukupnom razvojnom procesu neprestano redefinira. Kaštelima kao preduvjet stvaralaštva predstoji izgradnja ostalih uvjeta kulturnog stvaralaštva: pravnih, financijskih, upravnih, obrazovnih, vlasničkih, itd. Oni bi trebali međusobno približiti oba načina postojanja kulture. Na tom putu, osobito na početku, moglo bi biti više promašaja negoli pogodaka, više obostrana nezadovoljstva nego zadovoljstva, ali drugog puta, čini se, nema. Možda zvuči kao lažna utjeha, ali nitko do sada nije pronašao konačan omjer između kulturne samosvrhovitosti i kulturne instrumentalnosti. U SAD-u, zemlji koja je kulturu gotovo u cijelosti prepustila tržištu, mnogi su umjetnici i povjesničari umjetnosti nezadovoljni položajem umjetnosti u školama, medijima, a ponajviše proizvodima kulturnih industrija. Kod nas je raspoloženje donekle slično, premda je kontekst obrnut. Sudionici u kulturi svjesni su činjenice da ni ekskluzivno zaštićena od strane države/grada ni tržištu prepuštena kultura nije primjeren put kulture.

Tim smo razjašnjenjima htjeli upozoriti na važnost koju jednom odabran pojam kulture ima za kulturni razvitak. U tom smo smislu naglasili kako su unutarnja i vanjska značenja kulture nedovršena i kako kultura nije tek utvrda nacionalne ili lokalne prošlosti nego može postati i okvir orijentacije i djelovanja u budućnosti. Na takvoj razini razmatranja strategijski cilj možemo odrediti kao proširivanje mjesta susreta između kulture-cilja i kulture-sredstva. Uostalom, kulturni sektor u gotovo svuda teži takvu ukrštanju. Središnja je preokupacija "uspostaviti balans" i gdje je god moguće naći "hibridna rješenja" između institucionalnog i privatnog sektora, elitnog i masovnog, matičnog i alternativnog, umjetnosti i industrije itd.

Opća formula uspjeha ne postoji. Razvoj sve više postaje kontingentan, a to od sudionika traži stvaralačku inteligibilnost da bi se proširila mogućnost izbora u danim uvjetima. Kao što nitko nije postao umjetnikom plagirajući drugog umjetnika, tako ni razvojni uspjeh ne može biti ishod oponašanja drugih sredina, kao ni potrage za univerzalnim rješenjem ili isključivo vlastitim rješenjem. Dobra formula krije se negdje između tih krajnosti i tek je valja pronaći.

Ključno pitanje glasi: imaju li kaštelanske elite, stručne i političke, dovoljno pouzdanja u vlastite snage i ideje ili ćemo rješenja tražiti kod drugih da bi im izgledali slični, dakle, bili kulturne kopije?

PRETPOSTAVKE KULTURNOG RAZVITKA

Strategiju kulturnog razvitka Kaštela vidimo kao doprinos pozitivnom razvojnom odgovoru na izazove. U tom cilju valja napustiti kulturni model (etno)lokalizma te sada valja graditi smisao za drukčija Kaštela. To ne znači zamjenu lokalnog identiteta nekim tuđim identitetom, već to prije znači iznijansirati lokalni (tradicionalni) identitet smislom za pomicanje granica između vlastitosti i pripadnosti, neprocjenjive i razmjenske vrijednosti, sklada i konkurencije. Takva navigacijska sposobnost stječe se preispitivanjem i inovativnim radom u mnogim područjima:

- Slobodnim umjetničkim izvorima stvaralačke imaginacije;
- Pažljivim uključivanjem prostora mjesta u prostor tokova, tj. globalnog strujanja informacija, financija, poduzetnika, radne snage, itd.;
- Izgradnjom policentričnog sustava razvitka prenošenjem značajnog dijela središnjih ovlasti upravljanja nad kulturom u Kaštelima;
- Dizajniranjem vizualnog identiteta Grada i gotovo svih njegovih lokaliteta i proizvoda;
- Kulturnom turizmu;
- Kulturom političkog i javnog govora;
- Kulturom poduzetništva i njezinom senzibilizacijom za vrijednosti ljudskog rada, socijalne ravnoteže i životnog ambijenta;
- Alternativnoj kulturnoj sceni koja djeluje daleko od uobičajenih načina i čiji će izrazi kad tad osvježiti glavne kulturne obrasce;
- Razmjenom i suradnjom na različitim razinama u kojima s naše strane valja nuditi i zanimljive stare i novostvorene vrijednosti itd.

Viđenje kulturnih prednosti Kaštela je u postojanju stvaralačkog talenta, intelektualne otvorenosti i radoznalosti, posebno među mladima, u što bi, međutim, tek valjalo sustavno ulagati u cilju izgradnje snažnih stvaralačkih žarišta.

PROŠIRENJE OPSEGA ZNAČENJA KULTURE

Preusko definiranje kulture kao djelatnosti koje se, premda vrlo heterogene (od književnosti do muzeja, od teatra do folklornih ansambala), odvijaju u djelokrugu ili pod nadzorom nadležnog ureda lokalne samouprave, pogoduje regresivnom shvaćanju prema kojem je uspostava centralizacije upravljanja financijama u kulturi bila krajnji cilj kulturnog razvitka. Međutim, u svjetlu shvaćanja kulture kao sfere iz koje izvire stvaralački odnos prema razvojnim izazovima, lokalnu samoupravu vidimo kao institucionalni okvir koji zaštićuje sve sposobnosti zajednice da se prilagodi na nove okolnosti i dalje razvija.

Opseg značenja kulture zato ćemo protegnuti izvan institucionalnog okvira: od gradskih kulturnih ustanova preko subinstitucionalne sfere sve do vrijednosnih orijentacija i načina života.

Svrha širenja značenja kulture jest strategijska. Strategija kulturnog razvitka trebala bi postati dijelom aktivne kulturne politike te potaknuti odgovarajuće promjene u sve tri sfere značenja kulture. Ona bi također trebala profilirati kulturni kapital Kaštela u odnosu na ostale kapitale: socijalni, obrazovni, fizički i financijski. Iako su kompetencije i objektivni doseg utjecaja kulturne politike ograničeni - a u novoj bi politici svakako valjalo izbjegavati etatistički stil - treba koristiti sve demokratski dopuštene izravne i neizravne načine utjecaja da bi se polučile poželjne promjene.

KULTURNI RAZVITAK U SVIM SMJEROVIMA

Kulturni razvitak treba osigurati uvjete za rad kulturnih ustanova i provedbu njihovih programa aktivnosti: izvjesni larpurlartizam, odnosno održavanje i daljnji razvitak kulture-cilja pretpostavka je stvaranja ostalih vrijednosti, kao i obrane od redukcionističkog shvaćanja kulture kao sredstva.

Osobito se umjetnost ne može svesti na prilagodbu vanjskim okolnostima ili razvojnim zadacima. Ali se može poticati doprinos umjetnosti tamo gdje je to moguće i poželjno, jer u današnjim uvjetima samo stvaralački krug nije dovoljan za samoodržanje umjetnosti i kulture. Kultura-cilj, kao i ostali sektori koji teže samozatvaranju i samoreprodukciji, održava se pretežno iz drugih izvora, u krajnjoj crti iz džepova poreznih obveznika. Jednom mora doći vrijeme kada se nezanimanim za takvu kulturu valja obratiti i objasniti mogućnost drukčijeg odnosa na obostranu korist. Zbog toga je kultura životno zainteresirana za izgradnju poprečnih, intersektorskih veza, otvaranje niza interdisciplinarnih područja, pokretanje rada na zajedničkim projektima. Tako bi se stvarale srodne razvojne orijentacije i interesi, komplementarna znanja i terminologije, kao i zajednički način obraćanja javnosti iz redova struke.

POŽELJNI UČINCI STRATEGIJE

Valja, dakle, poticati nove inicijative u institucionalnoj i subinstitucionalnoj sferi kulture, partnerstva s drugim sektorima te određene promjene u vrijednosnim orijentacijama i načinu života. Pod promjenama u institucionalnoj i subinstitucionalnoj kulturi razumijevamo nalaženje novih putova spajanja kulture-cilja s kulturom-sredstvom. Pod promjenama u vrijednosnim orijentacijama i načinu života razumijevamo davanje prednosti: niskoj hijerarhijskoj distanciji (racionalni organizacijski autoritet i politički egalitarizam), individualizmu (s osloncem na horizontalne društvene mreže), ženstvenosti (lake industrije, amortizirati nemilosrdnu konkurenciju, simpatija prema slabima, znanje-vještina-privlačnost umjesto "mišića" i velikih brojeva), smanjenju anksioznosti (opuštenost u komunikaciji), niskom kontekstu (veća apsorpcija i proizvodnja informacija), raznovrsnost životnih stilova, uključujući povećan interes za kvalitetne vrijednosti i proizvode u institucionalnoj i subinstitucionalnoj kulturi.

OPĆI CILJEVI KULTURNE POLITIKE GRADA KAŠTELA

Opći ciljevi kulturne politike grada Kaštela jesu sljedeći:

- Stalno preispitivanje kulturnih vrijednosti;
- Poticanje individualnog stvaralaštva;
- Kulturni pluralizam, multikulturalizam i otvorenost prema okruženjima;
- Razvoj kulturne komunikacije i stvaralaštva putem novih informacijskih tehnologija;
- Preobrazba kulturnog sektora u ključnu polugu razvitka;
- Decentralizacija upravljanja kulturom i kulturnih djelatnosti;

Zadaci za ostvarivanje ciljeva jesu sljedeći:

- Povećati proračunski udio, ali i diversificirati ostale izvore financiranja olakšicama za stvaralaštvo i rad na baštini, kombiniranjem gradskih, županijskih, državnih i privatnih fondova, jačanjem donatorstva i sponzorstva.
- Organizacijski preustrojiti kulturnu administraciju i ustanove s osloncem na kvalitetne kadrove radi učinkovitog vođenja kulturnih projekata i programa.
- Razgranati bilateralnu i multilateralnu suradnju na više razina, s novim oblicima komuniciranja, informacijskim mrežama, suvremenim tehnologijama rada te zajedničkim istraživanjima i ulaganjima.

KULTURNI RAZVITAK

Kao dominantan oblik upravljanja u kulturi kulturnu politiku treba prilagoditi zahtjevima za novom raspodjelom utjecaja između gradske administracije, kulturnih profesija i kulturne javnosti a možda i šire javnosti (ovisno o smjeru razvitka njezinih interesa u budućnosti). Štoviše, nova kulturna politika treba pridati presudnu važnost utjecaju profesija na donošenje odluka. Radi usklađivanja tih zahtjeva, odgovornosti koje sobom povlače i sprječavanja loših posljedica meritokratskog odlučivanja, valja uvesti promjene u procedurama odlučivanja, metodama i strukturi financiranja te drugim podsustavima kulturne politike: upravljanju kulturom na nižim razinama, participaciji, obrazovanju, zapošljavanju i politici privatizacije.

Proces modernizacije i inovacije "odozgo" može se širiti jedino podrškom i komplementarnim promjenama na svim razinama, kao i izvan djelokruga vlasti u kulturi. U redosljedu promjena ključna je podrška u kulturnim ustanovama, organizacijama i udrugama, a u prvom redu među stručnjacima. Ipak valja upozoriti da je "profesionalizacija", tj. prenošenje težišta odlučivanja s Grada na vijeće za kulturu sastavljeno od (nezavisnih) stručnjaka samo jedan od poželjnih smjerova deetatizacije kulturne politike.

Iako danas pod pritiskom globalizacije raste i unutarnji pritisak ka rastakanju kulturne politike. Prema toj bi logici kulturna politika trebala zaštititi samo najvrednija kulturna dobra, a ostala prepustiti tragičnoj sudbini. Ako se drugo ne bi mijenjalo, profesionalne elite u kulturi preuzele bi odgovornost za transmisiju takva obrasca: likvidirati velfarizam (pod izgovorom decentralizacije i privatizacije), a preostala proračunska sredstva zaštititi kriterijima ekskluzivnosti i elitizma u kulturi. Takva politika vodila bi stanju s dvije ili tri međusobno udaljene kulture: domaćom aristokratskom, globaliziranom masovnom i lokalnom pučkom.

Zamisao o kulturi kao "razvojnoj snazi društva" čini se najpoticajnijom jer otvara mogućnost proširenja značenja kulture izvan standardnih okvira. To ponajprije znači da stručnjaci u kulturi više ne bi smjeli kulturu braniti retorikom nacionalnog interesa ili jezikom koji razumiju jedino oni, nego jezikom razvitka koji će resurse baštine, umjetničkog stvaralaštva, kulturnih industrija i kulturne suradnje povezati s drugim razvojnim resursima. Nastupajući kao razvojni partner, kultura ne mora strahovati od nedostatka sredstava, nego od nedostatka ideja, inicijativa i komunikativnosti. Podršku, pa makar minimalnu i u znak solidarnosti, nije toliko teško dobiti od domaćih ili stranih izvora financiranja kada se radi o svježim i zanimljivim projektima, koliko kad se bez ustručavanja traže samo sredstva na ime "naslijeđenih prava". Kada se značenja kulture šire u svim dimenzijama razvoja, od osobnog do nacionalnog i globalnog, od oblikovanja stambenog i javnog prostora do industrije znanja - "naslijeđena prava" do sada zaštićenih ustanova i udruga kulture trebat će na nov način obraniti i obrazlagati: kao dio sve složenijeg mozaika kulture sadašnjosti i budućnosti.

Strategijski dokument kulturnog razvitka trebao bi biti prvi odgovor iz redova struke na nove signale i otvorena pitanja kulturne politike. Smisao strategijskog dokumenta u odnosu na kulturnu politiku vidimo u sljedećem:

- Izraditi koncepciju kulturnog razvitka općenito i po dionicama, uključujući odgovore na osjetljiva pitanja načina odlučivanja i financiranja.
- Tu koncepciju dalje (i trajno) razvijati, po potrebi i revidirati, te procjenjivati njezinu upotrebnu vrijednost u tekućoj kulturnoj politici. U tu svrhu valjalo bi osigurati mjesto i praksu susreta i rasprava između zainteresiranih kulturnih djelatnika radi usklađivanja najvažnijih stajališta i najosjetljivijih odluka.
- Uskladiti različita očekivanja o mogućim razmjerima razvojnih promjena u kulturi i pri tom izbjegavati krajnja očekivanja, konzervativna ili radikalna, zadržavanje statusa quo ili počinjanje "od nule".
- Uspostaviti i razviti suradnju s drugim sektorima putem novih projekata i potrage za zajedničkim ulaganjima, kako među resornim upravnim odjelima tako i nevladinim i drugim organizacijama i ustanovama koje financiraju razvoj u različitim sektorima ili intersektorski. Prema našem sudu, jedino se na taj način može jednom ostvariti najistaknutiji cilj nove kulturne politike - "afirmacija shvaćanja kulture kao razvojne snage društva".

Najbolji putovi proizlaze iz vlastita iskustva i prakse, koji su naizgled poput tipa ili općeg modela. Samo su deklarativna načela, poput slobode stvaralaštva, pluralizma i decentralizacije, aksiomska. Ostalo, praktične posljedice njihove primjene domaće su. Uzroke i posljedice, kao ni sredine, očito se ne može serijski proizvoditi. Ta se činjenica ne tiče samo kulturne, nego i ostalih politika. Kulturna politika vjerojatno će se i u našem slučaju, prije svega u odnosu između vijeća za kulturu i pripadajućeg upravnog odjela, formirati kao najbolji način iskustva u odlučivanju. Dobro iskustvo često ovisi o tome kakve osobe, ne samo u stručnom nego i ljudskom smislu, sjede u tijelima koja donose odluke, a mnogo ovisi i o slučajevima koje nije moguće predvidjeti. Bude li nova praksa odlučivanja u kulturi uspješna, bilo bi racionalno slična rješenja potražiti i u drugim politikama kao točku ravnoteže u odlučivanju između politike i struke koja daje najbolje rezultate za pojedini sektor.

Određena ravnoteža između demokratskih i meritokratskih oblika odlučivanja trebala bi biti cilj za grad koji hoće ravnomjerno razvijati sve svoje vrijednosti: ljudska prava i slobode, znanja, očuvanje okoliša, kulturu demokracije, ukus i osjetljivost za umjetničko oblikovanje, društvenu solidarnost, itd. Drugi bi mehanizam odlučivanja u kulturi trebao uspostaviti ravnotežu između hiperkreativnosti, kada postojeće institucije nisu kadre apsorbirati sve inovativne i razvojne poticaje, i birokratskog rutinerstva pa treba još mnogo novih ideja i poticaja kako bi dosegla viši stupanj razvojne ravnoteže u kulturnom razvitku, a kulturnoj politici pribavila značajnije mjesto među ostalim politikama. Naravno, u novoj homeostazi trebat će pamtili i dalje računati na izvore stvaralačkih poticaja radi odgovora na razvojne izazove i priprema za novi razvojni pomak.

Stoga bi u sadašnjem trenutku i kulturnu politiku, kao i kulturu, valjalo poimati široko, kao skup zakonskih i upravnih mehanizama koji pokreću i usmjeravaju upotrebu različitih resursa - financijskih, fizičkih, političkih, umjetničkih, znanstvenih, obrazovnih i socijalnih - radi povećanja kulturnog kapitala Kaštela i utjecaja na oblikovanje kulturnog krajolika. Budući da je kulturni krajolik, jedna od osobitih dragocjenosti Kaštela, isprepleten s ostalim prostorima i osjetljiv na razvojne procese u njima, kulturna politika trebala bi biti bitno zainteresirana za usmjeravanje tih procesa.

LEGISLATIVA

Područje kulture uređeno je različitim propisima, onima koji to čine izravno i onima koji to čine neizravno. Značajna područja institucionalne kulture (knjižnice, muzeji i galerije, arhivi, kazališta itd.) uređena su temeljnim zakonom na osnovi kojeg su doneseni ili se još donose provedbeni propisi. Većina provedbenih propisa ima svrhu normativnog utvrđivanja stručnih standarda i pravila u pojedinom području.

Premda su na taj način obuhvaćeni najvažniji elementi zakonodavstva u kulturi, od normativnih i stručnih kriterija djelatnosti u kulturi do povezanosti s općenitijim zakonima i zakonima koji uređuju susjedna područja, zakonodavstvo se u kulturi nije u potpunosti sistematiziralo ni primjenjivalo. Potonje se ponajprije odnosi na činjenicu da su zakonima mnogi poslovi i ovlasti iz područja kulture iz djelokruga državnih tijela preneseni u djelokrug županija, gradova i općina, a to u praksi često izaziva poteškoće.

Zakonima propisana podjela poslova provedena je samo u većim gradovima koji u pravilu imaju ustrojene odgovarajuće službe za njihovo obavljanje. Daljnja decentralizacija u kulturi u sadašnjim prilikama teško je provediva ili čak neprovediva, a bit će moguća jedino osnivanjem gradske centralne kulturne ustanove koja će servisirati potrebe svih kulturnih segmenata Kaštela i to pod uvjetom ako se stvore dodatni materijalni uvjeti.

Pri tome valja imati u vidu da područje kulture ne čine samo raznolike djelatnosti kao što su arhivska, knjižnična, muzejska, galerijska, restauratorska, kazališna, glazbeno-scenska i druge, već i brojni i raznovrsni oblici kulturnog i umjetničkog stvaralaštva pojedinaca i grupa, kao i djelatnosti kulturnih industrija.

Cilj bi bio stalno unapređivati upravljanje u području kulture, te u procesima odlučivanja povećavati utjecaj struke kako bi se osigurala što veća kvaliteta i transparentnost procesa upravljanja i stvorili uvjeti za jačanje infrastrukture u kulturi i sustavno poticanje kulturnog života i stvaralaštva.

FINANCIRANJE

Sredstva za financiranje kulture većinom su proračunska, a udio drugih izvora financiranja kulture je minimalan. Vlastiti prihodi kulture, koji se najviše stvaraju u kulturnim industrijama i nešto manje u ostaloj umjetničkoj proizvodnji, mali su i nedostatni za samoodržavanje kulturnih djelatnosti. To se odnosi i na sredstva ostvarena od sponzorstva i donacija. Takvo stanje nije nužno posljedica oskudice u gospodarstvu: sponzorska i donatorska davanja za sport nekoliko su puta veća negoli ona za kulturu. Slično je u razvijenim europskim zemljama, premda se radi o bitno većem ukupnom iznosu sredstava. Mahom gospodarske tvrtke sve se više odlučuju na sponzorstvo umjesto klasičnih reklama. Sponzorstvo je bolji način za stvaranje javne slike tvrtke, njezina imena i zaštitnog znaka, a kulturni prostor i djelatnost daje poseban ugled imiđu tvrtke. Valja se nadati da će i tvrtke u Kaštelima, kao i ostale tvrtke, u kulturnim vrijednostima Kaštela prepoznati ugledno mjesto i priliku za stvaranje povoljne slike o sebi.

S druge strane, širenje tržišta i tržišnog privređivanja prisiljava kulturne djelatnosti da uz proračun, dosad gotovo jedini i siguran izvor financiranja, traže dodatne izvore financiranja. Među njima su sponzorska sredstva vrlo važna opsegom i učestalosti. Potraga za sponzorima postat će svakodnevna briga kulturnog menadžmenta u okviru Kulturnog centra..

Cilj je povećanje sredstava za financiranje kulture.

Zadaci

1. Povećati ukupna sredstva za kulturu iz proračuna. Takvo će povećanje nužno biti usporedno s povećavanjem važnosti kulture u odražavanju identiteta i slike grada.
2. Planirati financiranje za višegodišnje razdoblje (umjesto dosadašnjeg jednogodišnjeg).
3. U skladu sa Zakonom o kulturnim vijećima formirati vijeća za pojedine djelatnosti kako bi se stručno definirali godišnji i višegodišnji programi javnih potreba u kulturi.
4. Omogućiti da djelatnosti kulture mogu koristiti posebna povoljna kreditna sredstva za financiranje dugoročnih programa u kulturi.
5. Po uzoru na iskustva razvijenijih zemalja, npr. popularizaciju sponzorstva i donatorstva, valja motivirati gospodarske, financijske i druge tvrtke na sufinanciranje kulture kao dobar potez za podizanje poslovnog ugleda. Poticajne porezne mjere za donatore u kulturi regulirane su Zakonom o porezu na dobit i Zakonom o porezu na dohodak.

UPRAVLJANJE KULTUROM

Broj udruga kulture u Kaštelima nije u funkciji razvoja i ekonomski je rastrošan. Takva rascjepkanost usitnila je kulturne resurse a povećala upravne izdatke. Odluke koje se donose na razinama udruga, za razliku od gradske razine, nisu značajne za kulturni razvitak a uz to su nekoordinirane. Na taj način cjelovitiji lokalni kulturni razvitak zakočen je a kulturna ponuda ostaje neprikladna za kulturni razvitak što dugoročno loše utječe na prepoznavanje značajnijih kulturnih iskoraka na području grada.

Cilj je osnivanje Kulturnog centra specijaliziranog za servisiranje Udruga i ustanova kulture, koordinaciju razvoja i raspodjele sredstava kroz poticanje značajnijih projekata.

Ovo nikako ne smije uroditi srozavanjem kulturnih standarda i potreba.

Zadaci

1. Ravnomjernije rasporediti ovlasti na gradskoj razini, pri čemu bi Kulturni centar u koordinaciji sa Kulturnim vijećem imao ovlasti određivanja prioriteta i ciljeva razvitka te ukupne fizionomije kulturne politike. Taj zahtjev valja unijeti u zakonsku regulativu koja se odnosi na ustrojstvo lokalne uprave i samouprave.
2. Raspisati opće i specijalizirane višegodišnje natječaje (najmanje trogodišnje). Dobivanjem sredstava na takvim natječajima bitno se stabilizira kulturno planiranje kao i očekivanja u kulturi, osamostaljuje se rad kulturnih ustanova, omogućuje domaća i međunarodna suradnja, osigurava dovoljno vremena za promidžbene i marketinške aktivnosti te otvara mogućnost nabave sredstava iz dodatnih (neproračunskih) izvora.

3. Na svim razinama koje smiju voditi razmjerno nezavisnu kulturnu politiku (Kulturni centar, ustanove kulture, udruge kulture,...) valja donijeti mjere koje osiguravaju sljedeće uvjete:
- Održivost određene razine kulturnog života, infrastrukturne opremljenosti i zaštite baštine;
 - Koordiniranost;
 - Poticajan učinak na različite kulturne djelatnosti;
 - Interesno povezivanje i suradnju s drugim sektorima (znanosti, obrazovanja, prostornog planiranja, turizma...);
 - Prihvatljivost u javnoj, neprofitnoj i privatnoj sferi.
4. Svaka od navedenih razina treba izraditi svoju strategiju razvitka za kraće ili plansko (trogodišnje ili četverogodišnje) i duže razdoblje.
5. Vijeća za kulturu (nezavisna tijela stručnjaka) treba osnivati posvuda gdje za to postoje mogućnosti s obzirom na broj područja i broj stručnjaka u sastavu vijeća koji su propisani Zakonom o vijećima za kulturu. Na taj način upravna decentralizacija u kulturi dopire dotle dok postoje stručni uvjeti za donošenje kvalitetnih odluka o financiranju kulture. Demokratizacija kulture ne smije prerasti u kulturni populizam koji dovodi do relativiziranja i odbacivanja vrijednosti visoke kulture te korištenja javnih sredstava za kulturu u druge namjene.
6. Osnovati i osigurati uvjete za rad Kulturnog centra ili Doma kulture. Za takav zadatak trebat će izraditi projekte namjene ili prenamjene postojećih prostora, uključujući izgradnju polivalentnih prostora, koji će zainteresirati nositelje proračunskih sredstava, urbaniste i druge sektore, kao i nevladine ustanove i privatne poduzetnike. Trebalo bi ostvariti sklad javnih i privatnih, kulturno svrhovitih i komercijalnih interesa gdje god je to moguće. Ukoliko nije odmah moguće, valja strpljivo čekati bolju priliku i neprestano nuditi projekte koji usklađuju različite interese u istom prostoru.
7. Međuresorski surađivati u poticanju i osnaživanju kulturnog turizma radi stvaranja dodatnih šansi, posebno prihodovnih, za jačanje kulturnih aktivnosti.
8. Izraditi kulturne indikatore radi istraživanja i praćenja kulturnog stanja i promjena, tj. stupnja uravnoteženosti kulturnog života i razvitka na različitim razinama. U tu svrhu valja uspostaviti okomicu stručnog znanja i informacija koje pružaju podršku odlučivanju u kulturi.

PARTICIPACIJA U KULTURNOM ŽIVOTU

Kulturna statistika na razini Grada ne uključuje sve podatke o raznim oblicima participacije u kulturi, kao ni posebna istraživanja o načinu provođenja slobodnog vremena građana. Izradom ovakvih statistika mogla bi se iščitati tendencija ustrajnosti i održavanja kulturnog amaterizma. Kulturni amaterizam u Kaštelima ima dugu i bogatu tradiciju. To je najprirodniji produžetak kulture-cilja izvan elitne kulture i tradicijske narodne kulture te najdjelotvorniji oblik njihove popularizacije.

Sve veći prodor tržišta i računalne tehnologije u kulturu možda neće bitno narušiti tradicionalno zanimanje za kulturni amaterizam u klasičnim oblicima, ali će zacijelo promijeniti navike kulturne potrošnje među ostalim ljudima, prvenstveno mlađima. Internet i računalne igre prodiru u privatni život i umanjuju potrebu za odlaskom u tradicionalne prostore kulturnog života. Kina, kazališta, koncertne dvorane, narodne knjižnice i druga javna mjesta kulture mjesta su na kojima se odvija i društvena interakcija, a to je jedan od glavnih učinaka sudjelovanja u kulturi. I u literaturi, koju čovjek čita sam, ne prestaje komunikacija sa zajednicom već se produbljuje refleksivnim prijamom slika svijeta koje stvara autor, koji u drugim medijima ili živom razgovoru s publikom to ne može učiniti. Dakako, dio se i tih javnih prostora kulture prilagođuje virtualnoj kulturi i multimedijima, osobito knjižnice. Knjižnice su osobito važne za brojne ljude koji nemaju sredstava za kupnju knjiga, časopisa ili CD-a, često ni novina.

Međutim, javni prostori kulture tek će morati izgraditi svoje prednosti i komplementarnost spram novih informacijskih medija kako bi privukli još više ljudi. Sudjelovanje u kulturi u neposrednom okruženju ili dodiru s drugim ljudima pruža veću kvalitetu života od isključivo virtualnog i solitarnog.

Cilj je afirmacija sudjelovanja u kulturi kao kvaliteti života stanovništva.

Cilj se može odrediti i kao prijelaz iz pretežno pasivnog na pretežno aktivno sudjelovanje u kulturi. Potrošač i publika (čitateljska, gledateljska) bitni su za održavanje kulture kao sektora koji stvara i proizvodi za ljude koji razumiju ili vole kulturu. No elitna kultura, kao i alternativna i tradicionalna

pučka, da bi se održale u konkurenciji s masovnom, moraju dio svoje javnosti poticati na aktivno sudjelovanje putem amaterizma ili dodatnog obrazovanja.

To je nužno s obzirom na činjenicu da ti oblici kulture-cilja presudno zavise od intrinzičnog interesa za kulturu, od potrebe da se razumije aktivnost koja proizvodi neki smisao a koja ne cilja na ekonomski ili politički uspjeh ili joj je taj cilj sporedan. Sudjelovanje u tom neobičnom smislu djelovanja približava ljude izvorima stvaralaštva i čini od njih važnog saveznika kulture.

Čitanjem knjiga o kulturi i umjetnosti, na primjer, ne može se naučiti toliko koliko se može uključivanjem u terenski rad etnologa ili arheologa, sudjelovanjem u amaterskoj kazališnoj skupini, pjesničkoj ili glazbenoj sekciji, itd.

Dvije su kvalitete života koje se razvijaju u aktivnoj kulturnoj participaciji stanovništva. Prva je stvaralačka: poticanje individualne nadarenosti u smislu izražajnosti u područjima u kojima do tada nije mogla doći do izražaja. Otkrivanje novih sposobnosti za pojedinca može imati ključno značenje u razvitku samopouzdanja narušenog u redovnom i rutinskom poslu ili zbog gubitka posla.

Druga je kvaliteta društvena: susreću se i sijeku putevi pojedinaca čiji interesi nisu, barem ne u tim prostorima i trenucima, konkurencijski i karijeristički. Ta druga priroda kulture pomaže u potrazi za zadovoljstvom i srećom u određenoj međuovisnosti s drugima. U svakom slučaju, neočekivani učinci sudjelovanja u kulturi mnogo su blagotvorniji negoli u područjima gdje se od ljudi traži da se bore za preživljavanje i svu svoju energiju usredotoče na jedan jedini cilj. U kulturnom djelovanju ima mnogo više mjesta za naše različite sposobnosti i ciljeve.

Zadaci

1. Omogućiti sustavna empirijska istraživanja slobodnog vremena, posebno mladih, te odgovarajuće kulturne statistike.
2. Poticati i dalje razvijati kulturni amaterizam u svim granama kulturnih djelatnosti.
3. Zainteresirati profesionalne ustanove i organizacije na suradnju i pomoć amaterima putem radionica, posudbe opreme i tehnički kvalificiranog kadra, kao i prostora za pokuse i izvedbe.
4. Sustavno uvesti olakšice za participaciju mladih u kulturi iskaznicama, blokovima i popustima u cijeni ulaznica.
5. Razvijati socijalno kohezivne učinke umjetničkog amaterizma, spontano druženje, osobito u doticajima između kulturnih/nacionalnih manjina i većine, te među marginaliziranim skupinama ili zdravstveno hendikepiranim osobama.

UMJETNIČKO OBRAZOVANJE

U školskom sustavu većine zemalja umjetničko obrazovanje obavezno je u osnovnoj školi te u prva dva ili tri razreda srednje škole. Nakon toga je izborno. Razlog takvoj zastupljenosti u nastavi, kao i sve većem zanimanju za širenje umjetničkog obrazovanja među umjetnički neobrazovanom populacijom, prije svega mladima, leži u spoznajama da je ono vrlo važno za sve oblike ljudskog razvitka: fizički, perceptivni, intelektualni, emocionalni, moralni, estetski, kreativni, socijalni, posebno razvitak izražajnih oblika grupnog identiteta i pripadnosti.

Također, umjetničkim obrazovanjem ideje održivog razvitka postaju razumljivije i prihvatljivije. Malo se umjetnika od svoga rada obogatilo, ali su svijet obogatili neusporedivo više od svih bogataša. Kad veći broj ljudi shvati da u svojoj sredini mogu uživati u predmetima i ljudima zahvaljujući dobrom razumijevanju i ukusu, a ne prvenstveno zahvaljujući svojoj kupovnoj moći ili društvenom autoritetu, bit će susreta i događanja s mnogo više razloga i u različitim oblicima nego danas. U takvoj sredini stvorit će se uravnoteženiji odnos i prohodniji putovi između različitih interesa i tako smanjiti golem pritisak koji siromašan duh sa samo jednim interesom, a obično je to uspjeh pod svaku cijenu, stvara nad ljudima i proizvodima.

U mnogim zemljama novi se prostori i situacije stvaraju ulaskom profesionalne umjetnosti u svakodnevicu. Izvodeći svoj posao iz galerija, teataru i koncertnih dvorana na druga mjesta profesionalni umjetnici možda dovode u pitanje svrhu umjetnosti, ali nedvojbeno na nov način približavaju umjetnost društvu. Oni zacijelo ne zagovaraju ni 'umjetnost radi umjetnosti' niti umjetnost kao terapiju ili kao društvenu uslugu. Umjetnici koji rade na drugim mjestima istinski se bave ljudskim

iskustvom - što ima pozitivne implikacije kako za umjetničku formu tako i za pojedince i zajednice koje su uključene u njezino nastajanje.

Sva ta nova iskustva u umjetničkom obrazovanju, popularizaciji i neposrednom sudjelovanju u životu zajednice daju demokratizaciji kulture zanimljiviji i privlačniji oblik od klasičnog poučavanja.

Cilj je firmirati značenje i osnažiti ulogu umjetničkog obrazovanja, cjeloživotnog obrazovanja i medija.

Zadaci

1. S obzirom na vrlo mali postotak mladih koji se bave umjetnošću, poticanje kroz područja obrazovanja bavljenje umjetnošću.
2. Omogućiti otvaranje umjetničkih škola ili radionica, tj. izbor profila umjetničkog obrazovanja.
3. U izvođenju nastave u školama, kao i radiotelevizijskih emisija posvećenih kulturi i umjetnosti, što više surađivati s umjetnicima i umjetničkim udrugama. Osobito je nedostatak likovne i glazbene kulture bolno mjesto većine javnih prostora u Kaštelima.
4. Izgraditi ili obnoviti nužne prostore za umjetničko obrazovanje.
5. Poticati projekte izvođenja umjetničkih djela, od teatarskih predstava do koncerata, u ambijentima ili ustanovama nesklonima kreativnosti, otvorenoj komunikaciji ili nekonvencionalnom ponašanju.
6. Zbog poplave nekvalitetne novokomponirane proizvodnje, poticati primjere kvalitetne javne produkcije zabavnog karaktera, naivne umjetnosti, koreografije, oblikovanja suvenira, itd.
7. Pospješiti razvoj novih tehnologija i medija u svrhu povećanja kreativnih mogućnosti i slobode izražavanja u umjetničkom djelovanju.

UMJETNOST I KULTURNE INDUSTRIJE

Kulturne industrije pojavile su se u Hrvatskoj početkom 20. stoljeća, gotovo bez zakašnjenja u odnosu na razvijene zemlje. Kulturne industrije su rezultat spajanja umjetnosti i masovne proizvodnje iz čega su se, uglavnom u najrazvijenijim zemljama, izdiferencirala posebna tržišta - od masovne kulture do elitnije publike, tj. potrošača veće senzibilnosti ali i veće kupovne moći.

Osim teške ekonomske situacije, razlozi su u nas i kulturni i politički. Uočljiv jaz između kritičkog tj. elitističkog shvaćanja kulture i industrije masovne zabave naprosto nije omogućio niti poželjne mostove iako bi agilnoj kulturnoj politici oni bili pravi oslonac u oblikovanju kronično nepouzdanog značenja "domaće kulture". No kulturna politika nije bila agilna. Kulturne industrije ostale su nerazvijene i proizvodile su izgovarajući se tržištem uglavnom loš kvalitet dok su istodobno umjetnici bili nezadovoljni svojim statusom.

Tako je unaprijed osujećena mogućnost stvaranja produktivnog lanca između umjetnika, kulturne administracije, kulturnog menadžmenta, industrija, tržišta te publike i potrošača. Postojeća proizvodnja za tržište, koje usput ne postoji u punom smislu, na primjeru nakladništva, ne odvija se u normalnim financijskim uvjetima, zanimanje za plasman kvalitetnih djela lokalnih autora je slabo, pa sukladno tome i broj prodanih primjeraka. U takvim se okolnostima svakako složen lanac nakladnik-tiskar-čitatelj rješava olako i deterministički: slabo obrazovano i osiromašeno stanovništvo nezainteresirano je za kulturu a umjetnici su zauzvrat nezainteresirani za tržište. To je eklatantan primjer "retorike reakcije" prema kojoj se ništa ne može ili ne valja učiniti. Takav je stav mnoge sredine i njihove kulture osiromašio i upropastio. Također, očekivanje da će ekonomski rast i povećanje kupovne moći oporaviti kulturno tržište - kao da je riječ o jednadžbi s jednom nepoznanicom, ili poslu koji će netko drugi za kulturu obaviti - pripada jednakom diskursu.

Izradom strategijskih ciljeva i instrumenata koji produžuju započetu aktivnu kulturnu politiku u smjeru umjetnosti i kulturnih industrija i time:

- Pobuđuju volju za promjenama među samim umjetnicima te njihov pozitivan stav prema stvaralaštvu;
- Uspostavljaju nepostojeće karike kulturne administracije, marketinga i menadžmenta;
- Stimuliraju kvalitetnu proizvodnju u kulturnim industrijama;

- Populariziraju vrijednosti umjetničkih djela, kao i kulturnog znanja, putem obrazovanja i medija moguće je izaći iz začaranog kruga reakcija.

Nova kulturna politika ne treba, dakako, nikoga poučavati ni nagovarati da stvara za tržište, ali može iskoristiti takve dobre primjere i svojim mjerama zainteresirati potencijalne ulagače u talente i proizvodnju njihovih djela. To može potaknuti nove talente i ulagače i otvoriti vrata dodatnoj energiji u industrijskom lancu.

Bitna zadaća svake zdrave ekonomske aktivnosti jest proizvesti stanje u kojem će stvaranje biti zajednička činjenica svih iskustava, gdje nijedna skupina neće biti odbijena zbog svog rintajućeg posla ili nedostatne obrazovanosti, svog udjela u kulturnom životu zajednice ili ograničenih sposobnosti pojedine osobe.

Kultura je u najširem smislu zajednica rada i stvaralaštva, industrije i umjetnosti. I prodavač(ica) ulaznica i autor(ica) predstave rade u kulturi. Kultura koja misli i djeluje na oba načina, i umjetničkim jezikom i jezikom ekonomije, ostvaruje posebne dodane vrijednosti koje se ugrađuju u industrijski proizvod i ponašanje ljudi. Zadaća je budućih istraživanja uz suradnju kulturnog i drugih sektora dokazati u čemu je specifičnost dodane vrijednosti koju proizvodi kultura.

Knjiga i nakladništvo

Stvoriti bolje uvjete za izdavanje, distribuciju i plasman kvalitetnih kaštelanskih djela.

1. Omogućiti autonomno stručno odlučivanje neovisno o političkim opcijama te osobnim i drugim izvanprofesionalnim interesima; u suradnji s relevantnim zainteresiranim partnerima (nakladnici, pisci, knjižničari, knjižari, distributeri) uspostaviti profesionalne standarde, uključujući naknadu za autorski rad i poticati (podpirati) sve oblike bavljenja knjigom koji je mogu učiniti dostupnijom i zastupljenijom u javnome prostoru.
2. Razgranati knjižarsku i knjižničnu mrežu kako bi se knjiga učinila dostupnom krajnjem korisniku na što više mjesta u Gradu.
3. Neprestano poticati alternativne oblike ulaganja u nakladničke i prezentativne projekte namijenjene unapređivanju statusa i javnoga utjecaja knjige. U tom smislu treba mjesto neovisno o interesima neformalnih grupa ili pojedinaca, s projektima koji uključuju formiranje fonda za poticanje perspektivnih mladih kaštelanskih autora.
4. Zahtijevati od Turističke zajednice Grada da u promotivnim izdanjima o turizmu uključuje kvalitetne informativne sadržaje o kulturi u Kaštelima.
5. Organizirati kvalitetne radionice za suradnike kulturnih redakcija svih medija kako bi se počelo pratiti, prema potrebi stručno i argumentirano kritizirati, nakladničke projekte.
6. Osnovati Društvo kaštelanskih književnika radi podizanja kvalitete književnog rada; otvoriti prostor javne tribine u kojemu bi participirali svi članovi, pa i oni disparatnih mišljenja. Uz pomoć Grada omogućiti organiziranje tribina otvorenih i za književnike koji nisu članovi književnih udruga (npr. o temi statusa autora i djela).
7. Pokrenuti-susrete i izgrađivati književnu interkulturalnost s književnicima u susjednim i drugim gradovima iz zajedničkih ili dodirnih krugova kulturne tradicije.

Likovna umjetnost

Kaštela imaju vrijedne resurse u području likovnih umjetnosti. Pa ipak, mjesto je Kaštela u likovnom svijetu malo uočljivo, ponekad i potpuno neprepoznatljivo. Osnovni razlog tome jest u nepostojanju kriterija kojim se kaštelanska likovna umjetnost vrednovala posljednjih godina, te potpuno zanemaren ili pogrešno definiran promotivni aspekt umjetnosti.

U tom smislu treba uspostaviti čvrste vrijednosne i promotivne kriterije te maksimalno afirmirati ono najvrednije što Kaštela imaju u smislu vlastitosti i posebnosti.

Potrebno je uklopiti kaštelansku likovnu scenu u suvremene hrvatske, europske i svjetske tokove, razvijati funkcionalnu i modernu, tehnički opremljenu likovnu infrastrukturu, osmisliti vizualni identitet Kaštela i podignuti opću likovnu obrazovanost.

1. Dobro postavljenim usporedbama urbanizma, arhitekture, skulpture i slikarstva, omogućiti otkrivanje likovne posebnosti i stvarnog mjesta Kaštela u Hrvatskoj i Europi. Izložbe s dobrim i funkcionalnim katalogima, plakatima, organiziranim marketingom, odjekom u medijima, samo su jedan vid takve afirmativne i promotivne strategije. Osim izložaba, simpoziji i česta gostovanja eksperata dio su istoga zadatka. Potrebno je stoga maksimalno angažirati ali i stimulirati stručnjake u muzeju na projektima koji bi na primjeren tj. suvremen način prezentirali kaštelansku likovnu baštinu, svakako izbjegavajući provincijalno pretjerivanje i nekritičke samohvale budući da se time postiže negativan učinak.

2. Tražiti svaku prigodu da se kaštelanska likovna umjetnost predstavi na relevantnim mjestima u Hrvatskoj i inozemstvu.
3. Raditi na nekoliko velikih projekata koji bi trebali dovesti do jasno i precizno koncipiranih izložaba poput organizacije likovnih kolonija, izložbi svjetski poznatih umjetnika i sl.
4. Osim velikih izložaba potrebno je imati nekoliko manjih, s gotovim katalogom u kome se, od slučaja do slučaja mijenja samo tekst, a što zavisi od prostora u kojem gostuje.
5. Poticati lokalne umjetnike da gostuju na relevantnim velikim izložbama.
6. Osigurati i poticati izgradnju i uređenje adekvatnih prostora za potrebe likovnih izložaba.
7. Otvarati galerije sa stalnim postavom kojim bi se predstavili opusi umjetnika ili zbirki.
8. Kroz medije pojačati komponentu likovne informiranosti radi podizanja razine likovnog ukusa.
9. Alternativni oblici umjetničkih aktivnosti sastavni su dio etablirane kulture. Treba ih poticati jer se kroz njih lako uspostavljaju veze i muzej čine živim. Takvi alternativni vidovi omogućuju i povezivanje muzeja s malim galerijama i klubovima u gradu iz kojih se regrutiraju svježije ideje.
10. Da bi se postigla čvršća povezanost, nužna je suradnja među galerijama i muzejima. Na primjer, racionalnije je, i svakako ekonomičnije, da jednu izložbu priređuju dva, tri ili više muzeja i galerije i da gostuje u više mjesta s neznatnim modifikacijama, što obično zavisi od izlagačkog prostora kojim se raspolože.
11. Da bi se ti zadaci ostvarili, valja uspostaviti stručno tijelo koje će koordinirati aktivnosti, a to tijelo može proizići upravo iz novouspostavljenog/ih vijeća za kulturu.

Glazbena umjetnost

Stanje u glazbenoj umjetnosti i kulturi lošije je nego prije 1990. u pogledu koncertnog života, uvjeta stvaralaštva, kvalitete djela, količine obrazovanja (smanjeni programi u školama). Kriza orkestara uzrokovana je uglavnom odljevom kadrova u bogatije sredine. Tehnološka je oprema nepostojeća (od koncertne dvorane do doma kulture i ljetnih scena na otvorenom). Istodobno, povećao se broj priredaba laganijih žanrova (koncentriranih tijekom ljeta). U Kaštelima je gotovo nemoguće vidjeti respektabilne svjetske umjetnike i ansamble.

Gotovo čitava kaštelanska glazbena scena djeluje na principu nekoordinirane akcije različitih udruga i pojedinaca, čime je posve dovedena u pitanje kultura-cilj: javni interes u kulturi i trajan zapis radi očuvanja glazbene kulturne baštine.

Potrebno je osigurati trajne uvjete za kvalitetnu glazbenu i glazbeno-scensku djelatnost, posebno osiguranjem koncertne dvorane (u sklopu Kulturnog centra), te na taj način potaknuti brži i snažniji razvoj kaštelanskog glazbenog stvaralaštva i djelovanja.

1. Snimiti stanje tehnološke baze za održavanje koncertnih priredaba.
2. Sistematizirati i klasificirati glazbene i glazbeno-scenske manifestacije u Kaštelima i pritom osigurati suradnju i međusobnu podršku među njima.
3. Evidentirati i stavljanjem pod muzejsku zaštitu sačuvati sav fonomaterijal iz fono-grafske baštine kaštelanskih kompozitora i glazbenika. Radi očuvanja glazbene baštine osnovati poseban fond za financiranje prve faze diskografske proizvodnje kvalitetnih djela.

Scenska umjetnost

U gradu bez kazališne zgrade i višenamjenskih prostora u kojima se mogu izvoditi tehnički manje zahtjevne kazališne predstave, govoriti o scenskoj umjetnosti znači govoriti o djetetu u povojima. Nepostojanje osnovnih uvjeta teško može dovesti do bilo kakve razvojne situacije na ovom području koje zahtijeva adekvatnu materijalno-tehničku opremljenost.

U posljednjim godinama primjetan je veći angažman i nastojanje da se ova situacija promijeni, nastaju originalne i uspješne predstave te smo svjedoci pokušaja razmjene među segmentima scenske umjetnosti. Ta razmjena oživljava zahvaljujući isključivo bilateralnom suradnjom među amaterskim udrugama scenskog karaktera te nije sistematizirana niti koordinirana.

Kazališni je amaterizam u porastu, ali se nedostatna pažnja u njegovu vrednovanju te stručnoj i novčanoj potpori posvećivala pedagoškom radu s (potencijalnim) voditeljima amaterskih društava, bitnim razlikama u sastavu, estetici, motivima bavljenja kazalištem i ciljanoj publici brojnih skupina u širokom rasponu od alternativnih kazališta, đачkih, studentskih i radničkih grupa do folklornih društava. Podređivanje godišnjih programa natjecateljskim smotrama također je jedan od naslijeđenih oblika ponašanja.

Uz sanaciju i modernizaciju infrastrukture i povećanje opsega i kvalitete rada, omogućiti stvaranje kazališne ustanove, diverzificirati izvore njena financiranja, obrazovanje prilagoditi njihovim potrebama i povećati razmjenu među kazalištima.

1. Snimiti stanje i izraditi dokumentaciju o uporabivosti i tehničkim karakteristikama zgrada i dvorana na području Grada (tzv. pastoralni centar u Kaštel Lukšiću). Valja potanko opisati dimenzije pozornica, opremljenost, gledališta, garderobe itd.; označiti vrstu scenske djelatnosti prikladne za dotični prostor, osnivača i uvjete najma (za pojedinačna gostovanja, jednu ili više sezona, koprodukcijske projekte). Na temelju procjene iskoristivosti prostora odrediti prioritete obnove, sanacije i modernizacije, nositelje i izvore sredstava te početi kontinuirano raditi na zaštiti infrastrukturne mreže od propadanja; potom, koliko opće financijsko stanje dopušta, infrastrukturu postupno obnavljati, modernizirati i, po potrebi, proširivati.
2. Poticati scenske umjetnike iz Kaštela koji su godinama bili prisiljeni raditi "sa strane" na povratak i rad na domaćem terenu. Očekivani rast proračunskih sredstava za financiranje scenske djelatnosti na svim razinama valja iskoristiti prvenstveno za povećanje opsega, kvalitete i primjerno materijalno nagrađivanje stvarnog rada.
3. Uspostaviti suradnju među kazalištima radi veće fluktuacije umjetničkog osoblja i redovitih razmjena predstava.
4. Dugoročnom planskom obnovom i investicijskom politikom postupno poboljšavati uvjete i tehnički primjerenom opremiti kazališni prostor te predvidjeti sredstva za financiranje njihove suradnje s postojećim ili novim, drugdje lociranim, umjetničkim društinama i samostalnim umjetnicima. U taj dugoročni plan uključiti i izgradnju ili uređenje multimedijskog prostora (ples, performance, drama, glazba, video, likovne umjetnosti).
5. Poticati realizaciju festivala ili smotre. No dio festivala u vrijeme turističke sezone valjalo bi komercijalizirati ili financirati iz proračuna drugih resora (turizam).
6. Osnovati namjenske fondove izvan tijela lokalne samouprave, npr. za potporu domaćem dramskom i glazbeno-scenskom stvaralaštvu, gostovanjima, međunarodnoj suradnji, scenskoj umjetnosti mladeži, hendikepiranih osoba. Posebno predvidjeti namjenski fond za kvalitetno usavršavanje mladih umjetnika.
7. Posebno poticati razvoj kazališta za djecu i mladež, uključujući i lutkarska kazališta, i dopunsko obrazovanje njihovih voditelja. Budući da visok postotak gledatelja kazališta čine srednjoškolci, organizirati istraživanje te publike i sustavno raditi na stvaranju trajnog interesa za scensku umjetnost.
8. Racionalizirati tehničke poslove stvaranjem središnjih i višenamjenskih radionica, te povećati rad na marketingu, odnosima s javnosti i pripremi predstava. Između ostalog to znači da treba više uposliti stalne zaposlenike, izvoditi duži niz predstava umjesto uobičajeno čestih promjena, povećati broj prodanih ulaznica, ostvarivati prihode od drugih djelatnosti; povremeno iznajmljivati prostor u komercijalne svrhe, baviti se pedagoškom djelatnosti otvaranjem plesnih i glumačkih škola u sklopu kazališta, osnovati "klubove pomagača" čiji bi članovi godišnjim prilozima stekli povlastice pri kupnji ulaznica, itd.
9. Poticati otvaranje kazališne ustanove i ansambla radi veće protočnosti i razmjene ljudi, ideja i repertoara kako unutar Grada tako i na nacionalnom nivou..
10. Provesti interdisciplinarno istraživanje o odnosu publike prema scenskoj umjetnosti radi utvrđivanja karakteristika postojeće i potencijalno nove (a zasad nemotivirane) publike. Praktičan cilj istraživanja bio bi adekvatno informiranje i promidžba o prednostima scenske umjetnosti - bilo klasičnim putem, npr. "klubovi prijatelja" umjetnosti, bilo preko Mreže na čijim bi se stranicama našlo mjesta ne samo za informacije o repertoaru nego i izvaci iz kritika i sl. Radi toga valja stvoriti dobro opremljen kazališni centar koji bi prikupljao sve informacije o repertoaru, posjećenosti kazališta, recepciji u medijima te ih publicirao u obliku godišnjaka.

Kulturna baština

Napori za očuvanjem baštine odvijaju se u teškim vremenima ekonomske krize i financijskih restrikcija uzrokovanih tranzicijom. Kako bi se od propadanja spasila kaštelanska kulturna baština potreban je hitan zahvat.

Kaštela su često posjetitelju, prije svega onom sa Zapada, osobno otkriće - ne samo zbog skromnog predznanja nego i zbog zanimljivih prirodnih i kulturnih razlika na razmjerno malom prostoru. Stječe se također dojam da je mentalitet ljudi širok i raznolik, neuklopiv u lokal patriotski stereotip koji se stvarao u proteklom razdoblju. Takva raznobojna slika bliska je kaštelanskoj kulturnoj baštini, njenoj otvorenosti i raznovrsnosti, što ostavlja dojam prostora raskrižja civilizacija i kultura. Iz raskrižja, međutim, nisu izrastali imperijalistički projekti i pohodi u svijet, nego težnja skladu.

Upravo je na našem prostoru i široj okolini stvoren uzor življenja po ljudskoj mjeri u ambijentu lišenom monumentalizma, čemu nalikuje suvremena alternativna krilatica "malo je lijepo".

Kaštelanska kulturna baština ne pripada u red područja koje je povijest dovela u središte europskog i svjetskog sustava zajedno s kapitalnim resursima visoke kulture, od velikih umjetnika do financija, zahvaljujući čemu danas ubiru astronomske prihode od kulturnog turizma (Grčka, Italija, Španjolska, Francuska, Austrija...). U Kaštelima ima raznih vrsta (minijaturnih) dragulja koje valja izbrusiti i osigurati im suživot s ostalim vrijednostima i novim vremenom - da bi se u ukupnosti moglo govoriti o kraju različitih kvaliteta i osobita profila.

Ponajprije bi spomeničku baštinu valjalo obnavljati i konzervirati te pažljivo naslanjati druge prostore i njihove razvojne tendencije.

Kulturna je baština - s obzirom na predmet - heterogena: spomenička, dokumentarna, knjiška, muzejska, zanatsko-obrtnička, običajna itd.; s obzirom na kategorizaciju dobara: nepokretna, pokretna i nematerijalna; s obzirom na pravni status: javna, polujavna i privatna. Kao osnovica za daljnje oblikovanje kulturnog krajolika, što zahtijeva usklađivanje fizionomije ostalih prostora, baština može biti izložena neumjerenoj ekspanziji industrijalizacije (nešto ranija povijest) i urbanizacije (trenutno stanje) koju pokreću interesi brze zarade ili drugi bezobzirni apetiti. Sučeljavanje s tom opasnošću zahtijevat će temeljit i sabran pristup iz područja legislative, gospodarstva, prostornog planiranja, turizma...

Znanje, energije i sredstva valja koncentrirati u dijalogu interesa, odričući se olakih poteza i kratkoročnih probitaka. Sredinu čije će kulturne značajke i standarde suradnje vanjski partneri i ulagači poštivati i smatrati privlačnom za rad i život u njoj - valja takvom predstavljati. Ona nije dana nego zadana. U projektu kulture budućnosti, umjesto jednocrtnog gibanja u smjeru progresa ili regresa, valja usklađivati suvremenost i baštinu, brzinu i sporost, teritorijalni identitet, nemir ambicioznih ideja i disciplinu konzervacije, kao i ljudske potrebe za unutarnjim mirom, dijalogom ili osamljivanjem, bilo uz računalo, u muzeju i knjižnici ili u crkvi - s potrebama za prostorima druženja, u ambijentu dvorca, rive, trga, kavane, parka, sportskog objekta... Ono što je "važno za baštinu treba, ako je sukladno konzervaciji, držati u upotrebi kao mjesta gdje se živi i radi".

Preporuke iznesene u ovom odjeljku, koje se tiču odnosa prema urbanoj arheologiji, arheološkoj policiji, neophodnoj modernizaciji arhiva, muzeja i knjižnica te potrebe za valorizacijom tradicijske kulture - na tragu su realnih mogućnosti politike prema kulturnoj baštini.

Među prve korake valja uvrstiti evidentiranje razmjera šteta počinjenih na kulturnoj baštini uslijed erozije vremena i ljudske nemarnosti, pokušaja bibliocida, neukih obnova neosjetljivih na postojeće kulturno-urbanističke situacije, rušenja divlje gradnje s nejasnim načelom u pozadini, nedostatka stručnih kriterija ili stručne suglasnosti u podizanju novih spomenika, itd.

Važan je svakako i opći razvojni kontekst. Neimaština, nezaposlenost i besperspektivnost bitno umanjuju zanimanje za vlastitu sredinu, njezinu prošlost i moguću budućnost, osobito među mladim ljudima pogođenima krizom. Njihova su očekivanja emigrantska: slika o kulturi je učahurena, pogled se usmjeruje u daljinu, život je negdje drugdje. Naučiti cijeniti baštinu može samo sredina koji više očekuje od budućnosti u svojoj sredini.

Spomenička baština

U težnji da postanu savjetodavnom stručnom mrežom koja premošćuje jaz između skrbi za očuvanje baštine i stvarnih mogućnosti, konzervatori su otvorili mogućnost stvaralačkog korištenja spomeničkih resursa, često nudeći bolja rješenja od onih koja nude planeri, investitori i korisnici. Nakon dugog razdoblja političkog voluntarizma bez cjelovite razvojne vizije, gdje je spomenička baština bila tek skup problema na rubu javnog interesa, danas bi konačno trebala ojačati svijest o baštini kao razvojnom prioritetu.

Zakon o kulturnoj baštini posebno obrađuje vlasničke odnose i prvi se put određuje da svaki spomenik mora imati vlasnika. No unatoč svim povoljnim odredbama provlači se određeno nepovjerenje prema privatnim vlasnicima i ulagačkom partnerstvu. Osim toga, idealizira se "spomenička renta", bez uporišta u iskustvima konzervatorske discipline, a šteta zbog zapuštenog ili napuštenog spomenika predviđa se nadoknaditi iz državnih proračunskih sredstava premda se njima ne mogu pokrivati ni troškovi održavanja spomenika nulte kategorije.

Inventarizacija i registracija kaštelanske kulturne baštine u praksi je vjerojatno najbolji test za djelotvornost, viziju i funkciju konzervatorske discipline. U registriranju i dokumentiranju spomenika trebali bi sudjelovati ne samo konzervatori nego i muzealci, instituti za povijest umjetnosti, arheologiju i

etnologiju, srodni fakulteti i čitav prsten vanjskih suradnika. Dokumentiranje spomenika prestalo bi biti briga pojedinaca (često afektivna, ali često i privatizirajuća znanstvenička briga) i postalo javnom obvezom i svojinom. Cenzus spomenika upisanih u gradski registar trebao bi biti apsolutni prioritet.

Termini poput socijalnog aspekta zaštite, svakodnevnog održavanja, rehabilitacije povijesne kuće, dvorca, ljetnikovca kod nas u jedva poznati, a gospodarenje tim dobrima još manje.

Program obnove stanogradnje po prihvatljivijim ekonomskim mehanizmima trebao bi biti najprije kanaliziran unutar povijesnih jezgri, a ne za novogradnje na njihovoj degradiranoj periferiji bez međa prema krajoliku. Život iz gradskih jezgri i dalje isparava, a nastavlja se prepad bogatijih privatnih i javnih korisnika na atraktivnu povijesnu arhitekturu i lokaciju. U 1990-ima nije zaživjelo razmišljanje o nužnoj prekvalifikaciji povijesnih jezgri u sklopu prostornog planiranja koje će temeljito dohvatiti nova stambena disperzija, turistička ekspanzija i industrijske potrebe (više remontno-skladišne nego proizvodne naravi) na periferiji gradova.

Potrebno je mnogo raditi na senzibiliziranju javnosti za probleme kulturne baštine i uz pomoć medija i kulturne javnosti osujetiti eventualne planove koji bi mogli zadrijeti u neke veoma značajne spomeničke prostore.

Treba osigurati primjereniju ulogu spomeničke baštine u kaštelanskom gospodarstvu i razvoju, a prvorazrednu u oblikovanju prostornog okruženja starih povijesnih jezgri.

1. Poboljšati zakon o kulturnospomeničkim dobrima u odnosu na privatno vlasništvo i ulagačko partnerstvo i sustav kategorizacije spomenika (prije svega financiranjem najvrednijih spomenika). Za nultu kategoriju državni bi proračun preko Ministarstva kulture trebao osiguravati 100% sredstava, za drugu kategoriju do 70%, za treću do 50% - bez obzira na to radi li se o spomenicima u javnom ili privatnom vlasništvu.
2. Izraditi generalni inventar kulturnih dobara.
3. Prikupiti dostupne podatke o ulaganjima svih vrsta u zaštitu kulturnih dobara kako bi se racionalno i efikasno planiralo financijsko i ostalo ulaganje, uključujući ono putem oporezivanja.
4. Program obnove stanogradnje najprije kanalizirati kroz stare jezgre prema maksimi "od Palače do grada", a ne prema novogradnjama bez međa prema krajoliku.
5. Inzistirati na svakodnevnom održavanju spomenika u povijesnim jezgrama na račun većeg dijela godišnjih proračunskih sredstava za spomeničku zaštitu i time senzibilizirati javnost ne samo za dugogodišnje spektakularne restauratorske pothvate nego i za male restauratorske zahvate.
6. Na cijelom području Kaštela prekinuti s urbanističko-planerskim prilagođavanjem hirovima lokalne politike (primjer zapuštenosti kaštelanskog polja zbog indiferentnosti planera, gradskih vlasti i investicijske stihije).
7. Izraditi specifično znakovlje kaštelanskog visokog turizma na temelju jedinstvenih primjera sklada kulturne tradicije, društvene sredine, obrtništva, ekološke ravnoteže (npr. Kaštelanski crljenak, Miljenko i Dobrila...).
8. Konzervatorska služba treba uvjerljivo objašnjavati važnost kulturne baštine u razvitku ekonomije i socijalnog kapitala i prednjačiti u tumačenju novih oblika zaštite kulturne baštine, dugoročnom planiranju na gradskoj razini, obrazlaganju prioriteta, poticanju sudjelovanja nevladinih organizacija i grupa, tješnjoj suradnji s drugim sektorima uprave, crkvenim ustanovama, privatnim sektorom, srodnim muzejskim i arhivskim ustanovama te širenju razumijevanja i obrazovanja na lokalnoj razini za konzervatorski rad (uključujući u njega amatere i druge entuzijaste, osobito među mladima).

Iz svega navedenoga nameće se i potreba za osnivanjem Konzervatorskog odjela u Kaštelima ili barem jednog odjela u Muzeju grada koji bi zaposlio jednog arhitekta-konzervatora koji bi surađivao s arheolozima, povijesničarima umjetnosti, dokumentaristima te na taj način interdisciplinarno brinuo o kulturnim dobrima.

Tradicijska kultura

Tradicijska (svakodnevna) kultura označava način života, navike i lokalne običaje koji se usmeno prenose s naraštaja na naraštaj, a dijelom i putem škole. Prema Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara iz 1999. (čl. 2), tradicijska kultura obuhvaća pokretne i nepokretne stvari od umjetničkog i znanstvenog značenja, arheološka nalazišta, zone i krajobrazne, nematerijalne oblike stvaralaštva u prošlosti, dokumentaciju i bibliografsku baštinu, zgrade, odnosno prostore u kojima se trajno čuvaju ili izlažu kulturna dobra i dokumentacija o njima.

U ovoj dionici riječ je o materijalnim i nematerijalnim kulturnim dobrima proisteklima iz tradicije lokalnog načina života. Prema spomenutom Zakonu (čl. 6) nematerijalna su kulturna dobra jezik,

dijalekti, govori i toponimika; folklorno stvaralaštvo u području glazbe, plesa, predaje, igara, obreda, običaja i druge tradicijske pučke vrednote te tradicijska umijeća i obrti. Naravno, nematerijalan oblik izvornog čina kulturne tradicije čuva se u materijalnom obliku putem zapisa ili prenošenjem iz izvorne sredine u druge sredine. Istraživanje, dokumentiranje i obrada tih artefakata treba se provoditi u znanstvenim i kulturnim ustanovama i muzejskim ustanovama, kao i u nevladinim udrugama stručnjaka i drugih privrženika tradicijske baštine.

Materijalna tradicijska kulturna dobra označavaju način života koji je izrastao u fizionomiju lokalnih prostora: od kultiviranja tla do ruralne arhitekture. Sve međunarodne preporuke o zaštiti kulturnih i prirodnih vrijednosti naglašavaju da je nužno voditi dugoročnu i neprestanu brigu o kulturnoj, prirodnoj i krajobraznoj baštini. Pod time se razumijeva procjena, zaštita i čuvanje baštine.

Spomenici tradicijske baštine u lošem su stanju, neki pred uništenjem ili nestajanjem. Bez aktivne kulturne politike koja će ljude senzibilizirati za poštivanje takvih vrijednosti i dokazivati da je održavanje osebujnog identiteta mjesta ujedno dobar način privlačenja vanjskih ulaganja u lokalni razvitak - mnogi zanimljivi prostori postat će ili su već postali zapušteni i odbojni.

Primjer

Kaštilac u Kaštel Gomilici dijeli sudbinu mnogih sličnih bisera što zbog poljuljane gospodarske osnove, što zbog okretanja glave od "problema". Razvojne mogućnosti Kaštela upravo leže u zalihama vlastite baštine, a lokalno gospodarstvo i privatne inicijative mogli bi oživjeti različite oblike privređivanja zajedno s tradicijskim.

Cilj je osigurati kontinuitet predstavljanja predajne baštine, proširiti tu aktivnost kao dio kaštelanskog proizvoda usklađenog s okolišem i kulturnom baštinom.

KULTURNA SURADNJA

Kulturna suradnja razvija se danas različitim putovima i na različite načine. Ona treba biti dio strategije razvoja kako kulturnog sektora tako i Grada u cjelini. No kulturna suradnja razvija i vlastite, specifično kulturne forme i ciljeve suradnje. Logika kulturnog razvitka i zanimanje za druge kulture ne slijede u stopu geostrategijsku logiku, a u nekim je razdobljima i preusmjeravaju.

U razdoblju bipolarnog, hladnoratovskog sustava moći kulturni interesi, utjecaji, oblici suradnje, protoci znanja i informacija probijali su geostrategijske barijere i presudno utjecali na razgradnju istočnog sustava i njegovu asimilaciju prema zapadnom uzoru. Nakon toga procesi globalizacije dobili su pun zamah.

Putovi kulturne suradnje očigledno vode u raznim smjerovima i narušavaju ustaljena shvaćanja o razvojnim veličinama, interesima i prioritetima, kao i o nositeljima suradnje. Kulturna vijeća i Centri kulture trebaju postati jedni od glavnih nositelja kulturne suradnje. Postoji niz drugih ustanova, također grupa i pojedinaca, uključujući alternativne organizacije u sferi civilnog društva, koje surađuju na projektima ili programima u kulturi.

Za široke putove međunarodne kulturne suradnje zainteresirane su i države, zapravo mnoge zemlje svijeta koje nastoje očuvati i razvijati svoj kulturni identitet i pritom izbjeci krajnosti: globalnu kulturnu unifikaciju ili kulturnu izolaciju. U potrazi za novim oblicima kulturnog života koji će održati kulturne različitosti na načelima demokracije i otvorenosti, kao i prihvaćanjem novih tehnologija informiranja i komuniciranja - suradnja u kulturi dobiva sve veću pa i prvorazrednu važnost u kulturnom razvitku.

Pojedini gradovi ne mogu sami ostvariti svoje specifične kulturne ciljeve i u svijetu traže partnere. Izraz "partnerstvo" ili "multipolarno partnerstvo" danas se sve više rabi da bi se izrazila težnja za kulturnom suradnjom na ravnopravnoj osnovi: s onu stranu kulturnih hijerarhija koje stvaraju tradicionalni međunarodni sustavi moći i jednostrani ekonomski razvitak.

Suradnja kulture s drugim sektorima razvitka

Iako teme u ovom dijelu postaju sve važnije za kulturni pa i opći razvitak, to nisu i standardne strategijske dionice. U sadašnjim uvjetima one nemaju resorsko pokriće, a mogućnost ustanovljavanja međuresorskih ili novih kompetencija tek se nazire. Stara i dugotrajna birokratska podjela različitih područja proizvela je strukturu ideja i navika koja više korespondira sama sa sobom nego s okolinom i

teško podnosi promjene. U priličnoj je mjeri blokirala i interdisciplinarni razvoj u strukama, premda struke snose i vlastiti dio odgovornosti zbog nezainteresiranosti za promjene. Često se na stručnjake iz drugih sektora u vlastitu području gleda kao na uljeze ili se, kada je riječ o kompetentnosti za međugranične teme, struke međusobno omalovažavaju.

Osnutak Kulturnog vijeća razumijemo kao prvi korak prema intersektorskim horizontima.

KULTURNI TURIZAM

Najzanemarenije područje turističkog razvitka Kaštela jest kulturni turizam. Potrebne su studije za izradu strategijsko-marketinških turističkih planova koje će kulturu tretirati kao resursnu osnovu u smislu objekata kulture: spomenika, muzeja i kulturnih manifestacija. Suvremeniji pristupi u svijetu upozoravaju da kultura igra ključnu ulogu u razvitku turizma, da postaje razlog postojanja turizma i uvjet njegova razvoja.

Kulturni turizam kvalitetniji je oblik turizma od masovnog, premda čini malen dio ukupnog broja turista. Kulturno zainteresirani posjetitelji troše više novca u hotelima, restoranima i općenito više kupuju. Razvitak tog oblika turizma posebno je važan za Kaštela koja nemaju vlastiti imidž. Razlog nedostatka imidža proizlazi ponajprije iz činjenice da prosječan stanovnik Kaštela malo zna o povijesti i kulturnoj tradiciji mjesta u kojem živi. Kulturni imidž je slika mjesta koja se dugo ili trajno pamti ako to mjesto održava i razvija svoje razlikovno obilježje.

Cilj je uklapanjem kulturnih djelatnosti u turističku ponudu stvoriti njezinu razlikovnu osobinu, proširiti ponudu na dosad manje posjećena mjesta i produljiti turističku sezonu.

Zadaci

1. Turističku taksu djelomice koristiti za ulaganje u kulturnu infrastrukturu.
2. Povesti kampanju razrade ideje lokalne različitosti ili jedinstvenog prijedloga prodaje i pritom isticati svako lokalno obilježje (hrana, vino, okoliš, aktivnosti, društveni običaji, čak jezik...), te u vezi s tim podučavati mjesno stanovništvo.
3. Turiste nastojati uključiti u lokalni život i učiniti ih kulturnim "istraživačima", za to pridobiti lokalno stanovništvo i time poticati njihov ponos vlastitom tradicijom.
4. Organizirati tematske rute za ljude posebnih interesa, a rad na njihovoj organizaciji i provođenju povjeriti mladim stručnjacima (povjesničarima, etnologima itd.).
5. Naučiti da "nije važno što muzej posjeduje, već je važan način na koji to pokazuje".
6. Ponudu izvan ljetne sezone vezivati za crkveni kalendar i mjesne svetkovine, etno-lokalitete (obrazovni turizam) te spomenike (dvorce, utvrde).
7. Obilazak prirodnih ljepota u turističkim rutama popratiti promocijom lokalnog kulturnog načina života (stanovanje, gastronomija, zabava...).
8. Ostvariti suradnju kulturnih sektora u kulturnom turizmu:
 - Knjiga. Izrada monografija koje će turističko odredište realno predstaviti; treba razmotriti mogućnost da knjižnice i knjižare budu otvorene do kasnijih večernjih sati; treba ponuditi djela prevedena na svjetske jezike koja predstavljaju hrvatsku kulturu.
 - Likovna umjetnost. Što bolja vizualna prezentacija turističkih odredišta u raznom promotivnom materijalu; muzeji i galerije bi trebale nuditi umjetnička djela koja su motivima vezana za lokalitet; također treba razmotriti mogućnost da im se produlji radno vrijeme; ponuda muzejskih zbirki; alternativna umjetnost.
 - Glazba. Festivali lokalne folklorne glazbe ili pak koncerti moderne/alternativne ili klasične glazbe, što može biti povezano sa scenskom umjetnošću.
 - Scenska umjetnost. I ona ima svrhu obogatiti turističku ponudu i privući turiste; mora se voditi računa jedino o jeziku na kojem se predstave izvode ako je ciljna publika strani turist; poticati djelovanje putujućih kazališta.
 - Film. Dokumentarnim filmom promovirati Kaštela i kaštelansku kulturu u inozemstvu;
 - Mediji i informacijske tehnologije. Korištenje Interneta za mogućnost rezervacije hotela, kupnje karata za pojedine kulturne manifestacije i sl.; tiskanje promotivnog materijala na CD-u koji se može distribuirati na raznim turističkim sajmovima; otvaranje net-klubova (Internet caffea) koji bi bili sastavni dio turističke ponude; tisak i TV odličan su medij za marketinšku distribuciju turističkih programa.
 - Spomenička baština. Turistički resurs kojem će se dati određena namjena: i tu je potrebno uspostaviti suradnju između raznih sektora.
 - Muzeji. Voditi računa o prezentaciji (zbirke) koja treba biti i inovativna i plijeniti pažnju. Izložbe velikih svjetskih slikara jamstvo su privlačenja kulturnih turista koji su spremni platiti mnogo.

- Tradicijska kultura. Sastavni dio turističke ponude na gotovo svim razinama kako bi se osigurala lokalna različitost. To uključuje različite oblike tradicijskog načina života, od hrane, odjeće, tradicijskih obrta do duhovne kulture - pjesama, plesova, običaja, pučkih vjerovanja, religije.

NOVE KOMUNIKACIJSKE TEHNOLOGIJE U KULTURI

Internet nudi idealno eksperimentalno (a u nekim slučajevima i već vrlo primjenjivo) oruđe za iznalaženje ideja za razvoj svih područja kulture u novom obliku interaktivnosti. Dakako, pod uvjetom da se zaustavi rastuća težnja u tom mediju ka potpunom konzumerizmu. Ipak, suprotne mogućnosti i težnje i dalje su otvorene. Različiti oblici suradnje između industrije, umjetnosti i znanosti mogu pridonijeti sinergijskom (su)djelovanju tehnički inovativnih pomagala i ljudske inventivnosti.

Nove komunikacijske tehnologije primijenjene u području kulture omogućavaju:

- Oblike izražavanja kulture koji izmiču prevladavajućim stereotipima;
- Povezanost i prezentnost suvremenog kulturnog stvaralaštva, u najvećem broju slučajeva bez pretenzija pa i mogućnosti nametanja vlastitih "ideologija";
- Otvorenost prema novim oblicima u bilo kojem području ljudskog stvaralaštva;
- Integraciju upravnih i poslovnih sustava kulturnih institucija prema holističkoj perspektivi, toliko potrebnoj području kulture;
- Objedinjavanje i olakšavanje procesa kreiranja i vođenja kulturne politike u svim dimenzijama;
- Interaktivnu komunikaciju i razmjenu informacija između kulturnih djelatnika, institucija i policy-makersa.

Sve te mogućnosti već su svakodnevna praksa korisnika Interneta, pa je korisno izložiti nekoliko primjera:

Književnost i nakladništvo

Primjenom novih komunikacijskih tehnologija književnost postaje dostupna na način koji se priželjkivao vjerojatno još od Gutenbergova izuma: proces nakladništva pojednostavljuje se i ubrzava do granica mogućeg. Netom napisana knjiga, pod uvjetom da je dostupna u digitalnom obliku, tj. napisana ili pretipkana i obrađena računalom (desk-top publishing), postaje izravno dostupna putem Interneta (tzv. e-book). Njezino umnožavanje i prodaja, što omogućuje digitalni tisak i marketinško/distribucijsko posredovanje velikih e-commerce tvrtki poput "Amazona" postaju jednostavniji, brži i jeftiniji nego ikada. Otvara se i mogućnost izravne prodaje bez posredovanja distributera, korištenje dovaload-učitavanja na zahtjev korisnika.

Likovna umjetnost

Nove aktivnosti net-arta pokazuju da su novi mediji podjednako pogodno područje za izražavanje umjetničkog stvaralaštva kao i bilo koje do sada. Novi dodatak jest potpuna interaktivnost i globalna dostupnost umjetničkih djela. Također, specijalizirani web-siteovi nude sudjelovanje u raznim umjetničkim aktivnostima i događanjima diljem svijeta.

Glazbena umjetnost

Izravna primjena novih komunikacijskih tehnologija zahtijeva nešto više tehničkih pomagala - zvučnike, analogno/digitalne pretvarače, prilagođene glazbene instrumente, pa je nešto rjeđe aplicirana, osim u elektronskoj glazbi i srodnim izričajima popularne (house, rave, new age i sl.) glazbe te eksperimentalnoj glazbi. No primjeri korištenja Interneta u marketinško/distribucijskom segmentu, kao i neposredna reprodukcija zvuka novim softverskim rješenjima toliko su uspješni, da u posljednje vrijeme otvaraju i sudske procese globalnih razmjera, gdje "piratsko" preuzimanje i disperzija tržišno usmjerenih diskografskih proizvoda (prije svega popularne glazbe putem peer-to-peer Internet servisa) nanose znatne financijske gubitke njihovim proizvođačima. Također, novi oblici prezentacije diskografskih proizvoda putem digitalizacije i multimedijjskih potencijala dotičnog medija (CD-ROM i srodni formati) omogućuju veću dostupnost i raznovrsnost ponuđenog proizvoda.

Scenska umjetnost

Uglavnom se nove komunikacijske tehnologije koriste za dokumentirano praćenje, prezentaciju te interakciju umjetnika, kritičara i publike. I dok je Internet vrlo dobro iskorišten za opću popularizaciju i

širu prisutnost scenske umjetnosti, sama interaktivnost medija znatno se manje koristi (najčešće putem rezervacije i prodaje karata za kazališne predstave putem Interneta), a to govori o specifičnosti scenske umjetnosti u kulturnom životu. U ovom trenutku teško je zaključiti kakve mogu biti posljedice nedovoljne iskorištenosti Interneta za razvitak scenske umjetnosti.

Kulturna politika

Opis korištenja novih komunikacijskih tehnologija u kulturi ne bi bio potpun bez barem taksativnog nabrojavanja mogućnosti njihove primjene u kulturnoj politici: Stalno praćenje znanstvenih područja koja se bave kulturom te aktivnosti na prikupljanju, skladištenju i obradi podataka pružaju podršku kreiranju, analizi i razvoju kulturne politike. Te aktivnosti nužno koriste nove komunikacijske tehnologije, a dobar model pruža umrežavanje institucija i pojedinaca srodnih interesa u neformalnom obliku pogodnom za globalnu razmjenu iskustava i suradnju (primjer mreže Culturelink).

U kulturnoj legislativi i općim pravnim pitanjima koja prate kulturu Internet objedinjuje i omogućuje lakše pretraživanje baza podataka koje pružaju uvid u iskustva raznih zemalja u tom području, a djelomice i nalaženje rješenja za problem koji se pojavljuje u svim medijima - zaštitu autorskih prava.

Slično je i u financiranju kulture, dok je u pitanjima vezanim za decentralizaciju kulture već samu upotrebu mrežne tehnologije novog medija moguće promatrati kao agensa decentralizacije, barem u području nalaženja i razmjene informacija te njihova pohranjivanja i upotrebe (multimedijske prezentacije, tele-conferencing i sl.). Kod kulturne participacije očito je da nove komunikacijske tehnologije unose bitnu promjenu u procese aktivnog i pasivnog sudjelovanja, omogućujući neposredan i konkretan, a ipak virtualan i neosoban utjecaj na kulturna događanja te ostvarujući sudjelovanje u mjeri u kojoj to novi medij dopušta: real-time i on-line praćenje događanja tek u manjoj mjeri mogu nadomjestiti iskustva iz prve ruke i neposrednog dodira s umjetničkim stvaralaštvom.

Napokon, korištenje novih komunikacijskih tehnologija važno je za razvijanje kulturne suradnje i promocije.

Cilj je kulturne ustanove pripremiti i prilagoditi strukturalnim promjenama uzrokovanim novim informacijskim i komunikacijskim tehnologijama.

Zadaci

1. Omogućiti širok i neograničen pristup visokokvalitetnim kulturno-informacijskim uslugama.
2. Prilagoditi se zahtjevima za defragmentacijom i integracijom do sada fragmentiranih i nepovezanih područja umjetnosti, znanosti, tehnologije i industrije.
3. Primjenjivati nove oblike organizacije potaknute novim tehnologijama, prije svega umrežavanje.
4. Pokrenuti multidisciplinarno istraživanje o dosadašnjim značajkama uvođenja novih tehnologija u kulturu koje će dati nove smjernice za daljnje širenje i bolju primjenu novih tehnologija.

KULTURNI MENADŽMENT

Kulturni menadžment, kao i kulturni/umjetnički proizvod ili kulturni marketing, razmjerno su novi termini koji izazivaju podijeljena mišljenja među djelatnicima u kulturi i zaposlenicima u javnim kulturnim ustanovama. Primjena tih termina u kulturi, područjima koja se prvenstveno smatraju kreativnim djelatnostima čiji rezultati nisu odmah vidljivi, a kamoli mjerljivi, očit je paradoks. Menadžerski pristup kulturi jedni vide kao pomodnu novotariju, drugi kao korisnu injekciju profesionalizma. U razvijenim je zemljama ta dvojba već stvar prošlosti. Kulturni menadžment, kompleksan sustav specifičnih i interdisciplinarnih znanja i vještina, nametnuo se i kao preduvjet zdrave i uspješne kulturne prakse i kao nezaobilazan čimbenik u poticanju cjelokupnog kulturnog razvitka.

Za razliku od ortodoksnog biznisa, kulturni menadžment nastoji pomiriti i uravnotežiti tradicionalno oprečne vrijednosti: umjetničku i tržišnu. Kako postići realan optimum cijene, troškova, materijalnih učinaka i nematerijalnog blagostanja, užitka, društvene korisnosti i niza drugih u pravilu nemjerljivih vrijednosti? U tom smislu kulturni menadžment može biti iznimno koristan u kaštelanskom kulturnom kontekstu i pomoći u prevladavanju problema koji proizlaze iz oslanjanja kulturnih projekata isključivo na proračunske izvore financiranja, malobrojnih samoodrživih inicijativa, kroničnog nedostatka informacija i izoliranosti kulturnih djelatnika.

Primjeri ugaslih inicijativa ili višestrukih prekoračenja proračunskih davanja za kulturu pokazuju koliko je poguban nedostatak menadžerskog vodstva i nadzora i koliko je potrebno samozatajnog rada na

planiranju, razvijanju strategije, izradi scenarija, pronalaženju alternativnih izvora financiranja, upravljanju timom suradnika, istraživanju i marketingu.

Na taj način stvaralački rad umjetnika dobiva još veću mogućnost izražavanja i afirmacije, a ujedno se proširuju prostori upravljanja kulturom između stvaralačkog čina i publike, kao i susjednih tržišta i područja djelovanja.

Raznolikost i širina kulturnog sektora nerijetko zalazi u mnoge druge sektore, a to od suvremenog kulturnog djelatnika zahtijeva višedisciplinarna znanja i veliku fleksibilnost te primjenu strategija prema potrebama i očekivanjima različitih korisnika. Kaštela ima dugu tradiciju centralističkog upravljanja kulturom što je stvorilo naviku da se kulturna praksa uvijek "kroji negdje gore". Kulturni menadžment, naprotiv, potiče individualnu i privatnu inicijativu i nudi vještine, alate i strategije koji pomažu da se od ideje pravodobno, učinkovito i kvalitetno dođe do realizacije.

Također, poticanjem poduzetništva i inovativnosti mijenja se odnos između kulturne politike i kulturne prakse. Taj odnos više nije hijerarhijski, već odnos uzajamnosti i međuovisnosti.

Napokon, uključivanje kaštelanske kulturne politike i kulturne prakse u suradnju, koja se sve više decentralizira, zahtijeva sve više individualnu inicijativu, slobodu i snalažljivost u pronalaženju partnera za izradu i provedbu novih projekata u kulturi.

Cilj je stvoriti trajne uvjete za izobrazbu i osposobljavanje stručnjaka za kulturni menadžment

Zadaci

1. U početnoj fazi organizirati seminare i radionice za izobrazbu i stručno usavršavanje djelatnika u kulturi, te učiniti dostupnim informacije o postojećim programima izobrazbe kulturnih menadžera.
2. Stvarati infrastrukturu te poticati okvire kojima se kulturno poduzetništvo potiče u skladu s rastom potreba za profesionalizacijom statusa kulturnog menadžera.
3. Omogućiti voditeljima kulturnih projekata i kulturnih ustanova stručno usavršavanje na sličnim projektima ili ustanovama. Učiniti dostupnima informacije o bazama podataka (npr. European Cultural Administration Placement Database) i o organizacijama te vrsti (Gulliver Clearing House) koje nude mogućnost profesionalnog stažiranja. Uključiti kulturne ustanove u takve mreže i omogućiti da i inozemni stručnjaci kraće vrijeme rade na domaćim projektima ili u kulturnim ustanovama. Time se otvaraju putovi za nove inicijative i projekte.
4. Uključivati djelatnike iz kulturne prakse u javne rasprave i konferencije o kulturnoj politici i na taj način osigurati kvalitetan dijalog, protok i razmjenu informacija između kreatora kulturne politike te kulturnih menadžera i ostalih praktičara u kulturi.

CILJ I INSTRUMENTI PROMJENA

Ovaj nacrt strategije kulturnog razvitka Kaštela nije plod scenarijskog predviđanja nego poticajnog zamišljanja dugoročnih ciljeva kulturnog razvitka uz prijedlog mnoštva zadataka ili instrumenata namijenjenih postizanju ciljeva. Držanjem kulture kao cilja i kao sredstva razvitka, prijedlozima promjena u podsustavima kulturne politike i različitim područjima kulture - umjetnosti i kulturnih industrija te kulturne baštine - htjeli smo potaknuti nov način djelovanja u kulturi i odnošenja prema kulturi drugih sektora.

Promjene koje predlažemo u politici Grada i načinu vođenja kulturnih ustanova i udruga nisu toliko radikalne ni nepovratne, koliko je to cilj promjena. Prijedlozi za većinu promjena shvaćeni su kao instrumenti kojima se potiče i postupno uvodi nov duh kulture, a njihov se stvarni učinak mora periodično ocjenjivati i po potrebi revidirati.

Formalno nov način odlučivanja, kao što su vijeća za kulturu, ili kombinirani načini financiranja, poput donatorskih ili sponzorskih, može proizvesti nove razvojne učinke samo ako se novoponuđeni planovi i programi kulturnog djelovanja - u područjima stvaralaštva, proizvodnje i odnosa prema kulturnoj i široj javnosti, odnosa prema drugim kulturama, odnosa prema razvitku u drugim sektorima, itd. - bitno razlikuju od dosadašnjih.

Način održavanja ili vođenja politike, institucije ili organizacije mora biti sredstvo koje potiče razvitak njezina svrhovitog djelovanja, a ne obratno. Nismo se pritom povodili za stereotipnim shvaćanjima da je društveno ili privatno, birokratsko ili ekspertno, centralizirano, policentrično ili pak samoupravno vođenje kulture samo po sebi dobro ili loše. Sve istine o najboljem ili najgorem načinu upravljanja kulturom podliježu provjeri u praksi, a takva provjera ne traje dugo. Već nakon godinu ili dvije signali "s terena", ako se ozbiljno i pažljivo razmotre, pokazat će što su promjene donijele.

Načelno, centralizirano upravljanje kulturnim ustanovama može i ne mora potaknuti njihov rad. Prepuštanje te zadaće stručnim tijelima također može i ne mora biti način racionalnijeg upravljanja kulturnim ustanovama. Sve su to praktične istine. Zato i postoji toliko različitih oblika kulturnih politika u svijetu. Stoga smo sve formalno-institucionalne promjene, i one koje ovdje predlažemo, stavili u funkciju novih razvojnih izvedaba u kulturi. Ukoliko nova institucionalna pravila igre ne budu poticajna za novi, kulturno održiv razvitak, nego postanu paravanom za provlačenje starih interesa i običaja, trebat će ih ponovno mijenjati. A to znači formulirati nizove novih zadataka ili instrumenata namjesto onih koji su ispisani u ovom nacrtu - kako bi se još jednom pokušalo polučiti kretanje kulture prema glavnom cilju.

Za sada, među svim predloženim formalnim promjenama za koje smatramo da mogu potaknuti novi razvoj, jedna se osobito ističe: prenošenje moći odlučivanja u redove struka. I na gradskoj razini i u budućim decentraliziranim razinama vođenja kulture, također u demokratizaciji te obrazovnoj i medijskoj popularizaciji kulture, čak u osnaživanju funkcija kulturnog amaterizma - profesije u kulturi i susjednim sektorima (obrazovanju, znanosti) imat će glavnu riječ. U slučaju novog neuspjeha izgledi kaštelanske kulture da se održi u današnjim i budućim globalnim kulturnim ratovima bili bi bitno smanjeni.

Ako borba za "kaštelanski kulturni proizvod" bude ikada polučila neke rezultate, oni će se najprije očitovati na misaonoj i konceptualnoj razini. Ne radi izmišljanja "kaštelanske teorije" razvitka, nego radi stvaranja uvjeta i projektiranja proizvoda nužnih za lokalnu adaptaciju ili reinterpretaciju europskog i globalnog razvitka. Tamo gdje krupan razvitak ne odgovara domaćim potrebama i interesima, treba naći vlastite moduse.

"Kaštelanski kulturni proizvod" trebao bi biti plod kreativnosti koja bi spajala mnogo toga što se do sada činilo nespojivim i zbog čega je dolazilo do blokade stvaralaštva i slobodnog izražavanja. Trebalo bi proizvesti vlastiti spoj globalnog i lokalnog, pokrenuti alternativne i avangardne kulturne projekte, dakle sve ono što će postojeću sredinu učiniti kulturno još bogatijom i zanimljivijom.

dokumenti

Opći dokumenti koji podržavaju ostvarenje vizije kulturnog razvitka Council of Europe (1998) In From the Margins. Strasbourg: Council of Europe Publishing.

Council of Europe (1999) New Information Technologies: Training, Qualifications and Professional Profiles. Draft Recommendation on Cultural Work within the Information Society. Strasbourg: Council for Cultural Co-operation. Decs/Cult-Nti/qual (99)3.

Council Decision of 20 December 2000 on the implementation of a programme to encourage the development, distribution and promotion of European audiovisual works. Media PLUS - Development, Distribution and Promotion (2001-2005). OJ L 336/82. 30.12.2000. (program Europske unije).

Council Resolution of 20 November 1995 on the promotion of statistics on culture and economic growth. Official Journal C 327, 07/12/1995 p. 0001 - 0001. 395Y1207(01).

Cvjetičanin, B., Katunarić, V. (ur.) Kulturna politika Republike Hrvatske. Nacionalni izvještaj. Zagreb: Ministarstvo kulture Republike Hrvatske.

Kulturni razvitak - Glasilo Ministarstva kulture Republike Hrvatske..

Landry, C. (1999) Hrvatska kulturna politika. Od prepreka do mostova. Zagreb: Ministarstvo kulture Republike Hrvatske. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske (kolovoz 2000) Proračun za kulturu 2001.-2004. Radni materijal. Zagreb: Ministarstvo kulture RH.

Ministarstvo kulture Republike Hrvatske (prosinac 2000) Financiranje i aktualni problemi u kulturi. Zagreb: Ministarstvo kulture RH.

Nova medijska agenda: za europsku medijsku politiku u Hrvatskoj. Medijska istraživanja, br. 2, 1999. UNESCO: Multiculturalism: A Policy Response to Diversity. MOST paper. April 1995. UNESCO (1995) Our Creative Diversity. Paris: UNESCO Publishing.